

Regionale
huishoudensprognose
2005-2025

Centraal Bureau voor de Statistiek

Regionale huishoudensprognose 2005-2025

Andries de Jong (RPB)

Ruimtelijk Planbureau/Centraal Bureau voor de Statistiek
Den Haag 2007

Inleiding

8

Nationale ontwikkelingen

12

Ontwikkelingen op regionaal niveau

24

Alleenstaanden

34

Paren

44

Eenouders

52

Jonge huishoudens (15-39 jaar)

60

Middelbare huishoudens (40-64 jaar)

70

Oudere huishoudens (65 jaar en ouder)

78

Westerse allochtone huishoudens

86

Niet-westerse allochtone huishoudens

96

Profiel van de vier grote gemeenten

106

Achtergronden bij de regionale huishoudensprognose

118

Literatuur

126

Inhoud

Inleiding

Inleiding

Inzicht in toekomstige regionale ontwikkelingen van huishoudens is van groot belang voor veel organisaties die zich bezighouden met de planning van woningen en voorzieningen. Hierbij gaat het specifiek om het type huishouden; zo gaat de woningbehoefte van alleenstaanden in veel gevallen uit naar een appartement, terwijl gezinnen vaak de voorkeur geven aan een eengezinswoning. Ook de leeftijd speelt een rol: op jonge leeftijden wordt dikwijls (goedkope) woonruimte gezocht in de grote steden, terwijl op latere leeftijden (koop)woningen in groene randgemeenten erg in trek zijn. Maar ook de herkomst van bewoners is van belang, omdat bepaalde herkomstgroeperingen vaak in bepaalde regio's zijn geconcentreerd.

In deze publicatie presenteren het Ruimtelijk Planbureau (RPB) en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) een actueel, breed en samenhangend toekomstbeeld van de regionale ontwikkelingen in het aantal huishoudens, onderscheiden naar type, leeftijd en herkomst. Ingegaan wordt op de te verwachten ontwikkelingen voor de komende twee decennia op provinciaal en gemeentelijk niveau (uitgaande van de 467 gemeenten per 1 januari 2005). Omdat de veranderingen tot 2025 in toenemende mate worden bepaald door ontwikkelingen in het aantal allochtone huishoudens, wordt hierop specifiek ingegaan.

De hier gepresenteerde regionale huishoudensprognose is een verbijzondering van de regionale bevolkings- en allochtonenprognose die het RPB en het CBS medio 2006 hebben gepubliceerd (zie Van Duin e.a. 2006). De laatstgenoemde prognose is consistent met de landelijke bevolkingsprognose en allochtonenprognose die het CBS eind 2004 heeft gepubliceerd (zie De Jong 2005; Alders 2005a; eind 2006 is er een geactualiseerde versie van deze landelijke prognoses verschenen, zie Garssen & Van Duin 2006). De regionale huishoudensprognose,

op haar beurt, is consistent met de landelijke huishoudensprognose die het CBS begin 2005 heeft uitgebracht (zie Alders & Nicolaas 2005). De veronderstellingen die zijn gebruikt bij het opstellen van de regionale huishoudensprognose zijn voor een belangrijk deel geënt op uitkomsten van analyses van huishoudensovergangen; zie hiertoe de publicatie *Regionale huishoudensdynamiek* (De Jong e.a. 2006). In de beschrijving van de uitkomsten wordt verder niet meer naar deze bron verwezen; voor zover andere bronnen zijn gebruikt, wordt daar uiteraard wel naar verwezen.

Alvorens verder in te gaan op de resultaten van de regionale huishoudensprognose, worden hier ter vergroting van het leesgemak eerst enkele veelvuldig terugkomende begrippen kort toegelicht. Zo worden vier *huishoudentypen* onderscheiden: alleenstaanden, paren, eenouders en overige huishoudens. Tot de *alleenstaanden* worden degenen gerekend die zelfstandig (alleen) wonen en daarmee een eenpersoonshuishouden vormen; tot deze categorie worden ook degenen gerekend die wel met anderen eenzelfde adres bewonen, maar een eigen huishouding voeren. Bij *paren* gaat het om personen die – al dan niet gehuwd – een gemeenschappelijke huishouding voeren met een intieme partner; hierbij kan het gaan om paren mét en zonder kinderen. *Eenouders* zijn zij die niet samenwonen met een intieme partner, maar wel thuiswonende kinderen hebben. Bij de *overige huishoudens* gaat het om personen die wel met anderen eenzelfde adres delen, maar geen volledig zelfstandige huishouding voeren; te denken valt aan kostgangers of studenten/jongeren die woonruimte met elkaar delen.

Nationale ontwikkelingen

Bij de indeling naar *leeftijdsklassen* van deze huishoudens is rekening gehouden met de levensloop of levensfasen en worden de volgende categorieën onderscheiden:

jonge huishoudens (in de leeftijdsklasse van 15-39 jaar, *middelbare huishoudens* (in de leeftijdsklasse van 40-64 jaar) en *oudere huishoudens* (in de leeftijdsklasse van 65 jaar en ouder).

Bij de indeling in leeftijdsklassen is gekeken naar de leeftijd van de *referentiepersoon* van het huishouden; bij paren is dit de vrouw.

Naar *herkomst* worden de huishoudens onderscheiden naar autochtone en allochtone huishoudens, en de laatste naar westerse en niet-westerse allochtone huishoudens. Bij deze indeling is gekeken naar de herkomst van de *referentiepersoon* van het huishouden; bij paren is dit wederom de vrouw. Onder *autochtonen* worden daarbij degenen verstaan wier beider ouders in Nederland zijn geboren. Bij *allochtonen* gaat het om degenen van wie ten minste één ouder in het buitenland is geboren. Bij *niet-westerse allochtone huishoudens* is de herkomst van de referentiepersoon Turkije, Afrika, Latijns-Amerika of Azië met uitzondering van Japan en Indonesië (referentiepersonen uit de laatstgenoemde landen worden op grond van hun sociaaleconomische positie tot de westerse autochtonen gerekend). Bij westerse allochtone huishoudens is de herkomst van de referentiepersoon Europa (met uitzondering van Turkije), Noord-Amerika, Oceanië, Japan en Indonesië (inclusief het voormalige Nederlands-Indië). Allochtone huishoudens worden verder gedifferentieerd naar generatie. Referentiepersonen die zelf in het buitenland zijn geboren, vormen de *eerste generatie*, en zij die in Nederland zijn geboren de *tweede generatie*. Voor de tweede generatie wordt voor de herkomst van de referentiepersoon gekeken naar het geboorteland van de moeder; als dat Nederland is, dan is het geboorteland van de vader bepalend.

Nationale ontwikkelingen

Het aantal huishoudens zal tussen 2005 en 2025 met 0,9 miljoen toenemen, van 7,1 naar 8 miljoen. Het aantal inwoners zal in die periode toenemen van 16,3 naar 16,9 miljoen, hetgeen een stijging betekent van slechts 0,6 miljoen. Hiermee is de toename van het aantal huishoudens, met 13 procent, drie keer zo hoog als de bevolkingsgroei van 4 procent. Dit houdt in dat het gemiddelde huishouden uit steeds minder personen zal bestaan, een trend die ook wel wordt aangeduid met huishoudensverduunning.

Huishoudentypen

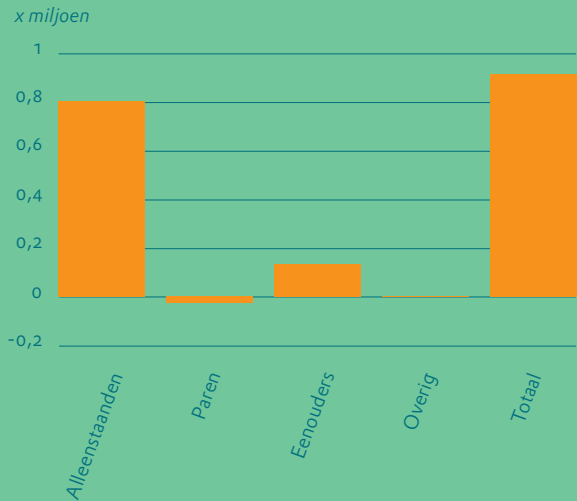
De toename van het aantal huishoudens komt in de komende twintig jaar hoofdzakelijk voor rekening van alleenstaanden, met een stijging van 0,8 miljoen. Het aantal eenouders neemt met ruim 0,1 miljoen toe en het aantal paren neemt heel licht af (figuur 1).

Paren vormen van oudsher het meest voorkomende huishoudentype. In 2005 is er nog een groot gat tussen het aantal paren (4,1 miljoen) en het aantal alleenstaanden (2,5 miljoen) (figuur 2). Dertig jaar geleden telde Nederland overigens nog maar 0,9 miljoen alleenstaanden. Omdat het aantal alleenstaanden in de toekomst snel blijft toenemen, wordt het verschil van 1,7 miljoen met het aantal paren in de komende twee decennia bijna gehalveerd.

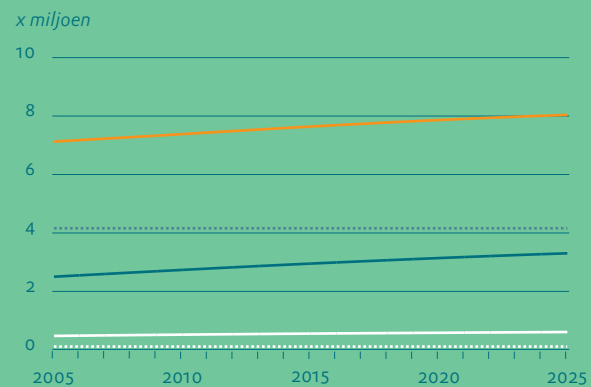
In 2005 zijn er ongeveer 450.000 eenouders. Ook hun aantal neemt snel toe: in 1995 waren er nog geen 360.000 alleenstaande ouders, in 2025 zullen dat er bijna 600.000 zijn. Het merendeel van deze huishoudens wordt gevormd door moeders met een of twee kinderen.

Een kleine categorie huishoudens valt onder de noemer 'overig', met een aantal dat in de komende twintig jaar rond de 50.000 schommelt.

Figuur 1. Ontwikkeling in het aantal huishoudens naar type, tussen 2005 en 2025

Figuur 2. Ontwikkeling in het aantal huishoudens naar type, 2005-2025

— Alleenstaanden - - - Overig
 - - - Paren — Totaal
 — Eenouders

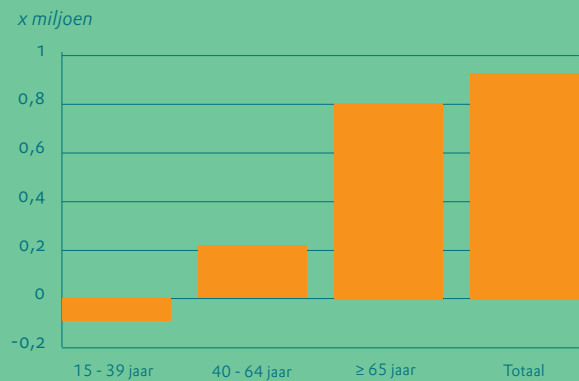
Leeftijdsklasse

De toename van het aantal huishoudens komt voor het grootste deel voor rekening van de leeftijdsklasse boven de 65 jaar: het aantal oudere huishoudens zal met 0,8 miljoen toenemen (figuur 3). Dit houdt vooral verband met de vergrijzing: tussen 2005 en 2025 zal het aantal 65-plussers met ruim 1 miljoen toenemen. Hiertoe horen niet alleen veel paren, maar ook veel alleenstaanden (die verweduwd zijn) (figuur 4). Dit betekent voor de huisvesting dat meer woningen geschikt moeten zijn voor bewoning door ouderen.

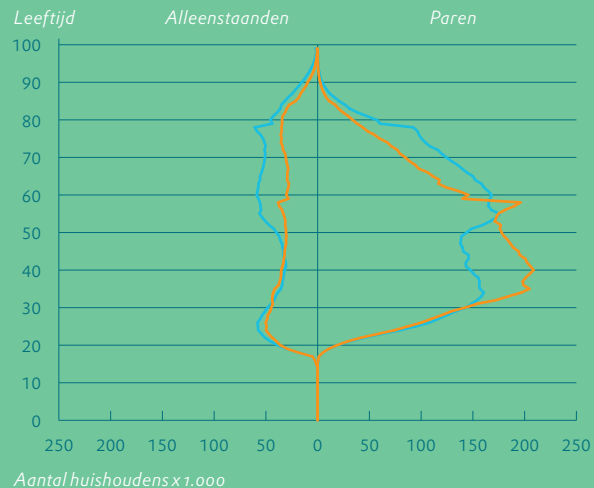
In de leeftijdsklasse van 40 tot 64 jaar neemt het aantal huishoudens toe met 0,2 miljoen. Dit is opmerkelijk, omdat de bevolking in deze leeftijdsgroep licht afneemt. Een verklaring hiervoor is dat het aantal relatieontbindingen in de middelbare huishoudens, overeenkomstig de trend van de afgelopen decennia, in de komende twintig jaar toeneemt en dat 'ex-partners' tijdelijk of permanent weer alleen gaan wonen. Hiermee zit er dus een beduidende toename van het aantal alleenstaanden in het vat. Desondanks blijft het merendeel van de huishoudens in deze leeftijdscategorie bestaan uit paren (figuur 4). Op dit type huishouden is veel van de huidige nieuwbouw gericht, waarbij het traditioneel gaat om eengezinswoningen. In de toekomst zal het aantal paren in deze leeftijdsklasse niettemin sterk afnemen, zoals figuur 4 eveneens laat zien.

In de leeftijdsklasse van 15 tot 39 jaar zal het aantal huishoudens in de komende twintig jaar met 0,1 miljoen afnemen, conform de daling van de bevolking in deze leeftijdsgroep. Zoals ook bij de oudere huishoudens, hebben bevolkingsontwikkelingen dus een sterke invloed op de ontwikkeling van het aantal huishoudens. De jongeren zijn voor een groot deel starters op de woningmarkt. Het aantal jonge alleenstaanden zal in de toekomst vrijwel gelijk blijven, terwijl het aantal jonge paren zal dalen.

Figuur 3. Ontwikkeling in het aantal huishoudens naar leeftijdsklasse, tussen 2005 en 2025

Figuur 4. Leeftijdsopbouw alleenstaanden en paren, 2005 en 2025

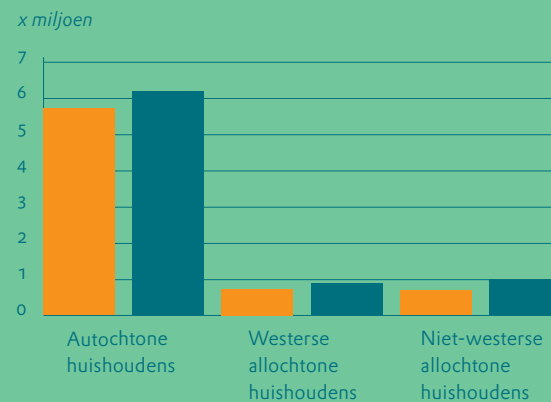
Herkomst

In 2005 telt de Nederlandse bevolking 13,2 miljoen autochtonen en 3,1 miljoen allochtonen. Onderverdeeld naar huishoudens gaat het in dat jaar om 5,7 miljoen autochtone en 1,4 miljoen allochtone huishoudens. In 2005 is dus ongeveer een kwart van de huishoudens van allochtone herkomst. In 2025 zal dit aandeel zijn opgelopen naar circa 30 procent (figuur 5).

Hoewel er in 2005 meer niet-westerse dan westerse allochtonen zijn (rond de 1,7 miljoen tegen 1,4 miljoen), zijn er meer westerse dan niet-westerse huishoudens (ongeveer 720.000 tegen circa 660.000). Dit hangt samen met het verschil in gezinsgrootte: niet-westerse allochtone huishoudens tellen gemiddeld circa 2,6 personen, tegen ongeveer 2 in westerse allochtone huishoudens.

In 2025 zal het aantal westerse huishoudens niet langer het aantal niet-westerse huishoudens overtreffen: er zullen dan 990.000 niet-westerse huishoudens en 860.000 westerse huishoudens zijn. Deze verandering houdt verband met de snellere toename van het aantal niet-westerse allochtonen, waardoor het aantal niet-westerse huishoudens in de komende jaren met ruim 300.000 zal stijgen en het aantal westerse huishoudens met ongeveer 150.000. Het aantal autochtone huishoudens zal met zo'n half miljoen toenemen. Aangezien de autochtone bevolking dan al licht krimpt, hangt deze toename samen met relatieontbindingen en het daarmee ontstaan van nieuwe huishoudens.

Figuur 5. Aantal autochtone en allochtone huishoudens, 2005 en 2025

Ontwikkelingen op regionaal niveau

Ontwikkelingen op regionaal niveau

Het aantal huishoudens zal tussen 2005 en 2025 op nationaal niveau als gezegd met ongeveer 0,9 miljoen toenemen. Deze toename zal gepaard gaan met een stijgende behoefte aan woningen, een behoefte die grotendeels door nieuwbouw op regionaal niveau zal moeten worden opgevangen.

Huishoudensveranderingen hangen niet alleen samen met bevolkingsontwikkelingen, maar ook met maatschappelijke trends, vooral de toenemende 'individualisering'. Eigen voorkeuren en intenties vormen hierbij de leidraad voor de invulling van de levensloop. Dit uit zich bijvoorbeeld in het feit dat tegenwoordig ongeveer de helft van de kinderen bij het verlaten van het ouderlijk huis alleen gaat wonen, terwijl de meeste kinderen vroeger uit huis meteen gingen trouwen en een gezin gingen stichten. Ook het gaan samenwonen (tegenwoordig meestal na een periode van alleen wonen) heeft een andere betekenis gekregen. Was dat voorheen synoniem met een huwelijk, tegenwoordig is het eerst niet-gehuwd samenwonen een testfase voor de duurzaamheid van de relatie. Wanneer de relatie niet voldoet aan de wensen van de individuele partners, dan wordt uit elkaar gegaan en gaan de ex-partners (al dan niet tijdelijk) verder als alleenstaande of alleenstaande ouder als er inmiddels kinderen zijn geboren. De toekomstige huishoudenstoename wordt in ieder geval voor een belangrijk deel verklaard door de stijging van het aantal alleenstaanden, na relatieontbinding.

Regionaal gezien zijn er zowel verschillen in de bevolkingsgroei als in levensloopprocessen; zo ligt het scheidingsniveau in de Randstad hoger dan elders in Nederland. Deze variaties komen op hun beurt tot uitdrukking in regionale verschillen in huishoudensontwikkelingen.

Provincies

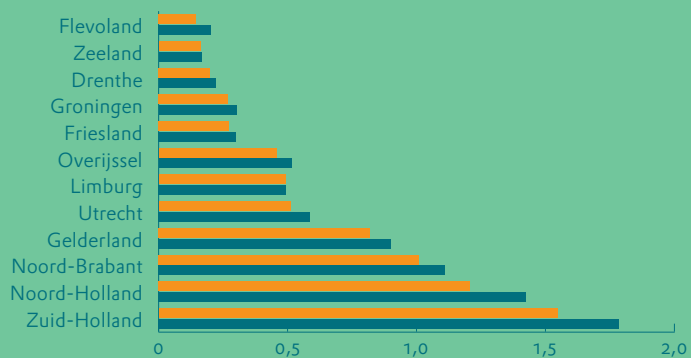
De aantallen huishoudens nemen de komende twintig jaar het sterkst toe in Noord- en Zuid-Holland, met respectievelijk 240.000 en 220.000 (figuur 6). In Limburg en Zeeland blijven die aantallen vrijwel gelijk.

Relatief gezien is Flevoland koploper. Het aantal huishoudens neemt hier met 40 procent toe (figuur 7). Dit is beduidend hoger dan de bevolkingsgroei in deze provincie, die voor de komende twee decennia uitkomt op ruim 25 procent. In Noord- en Zuid-Holland en Utrecht neemt het aantal huishoudens met 15 tot 20 procent toe; ook hier overtreft de huishoudenstoename de bevolkingsgroei die schommelt tussen de 5 en 10 procent.

Terwijl de bevolking in Limburg en Zeeland aanmerkelijk zal krimpen, zal het aantal huishoudens stabiel blijven (Limburg) dan wel licht stijgen (Zeeland).

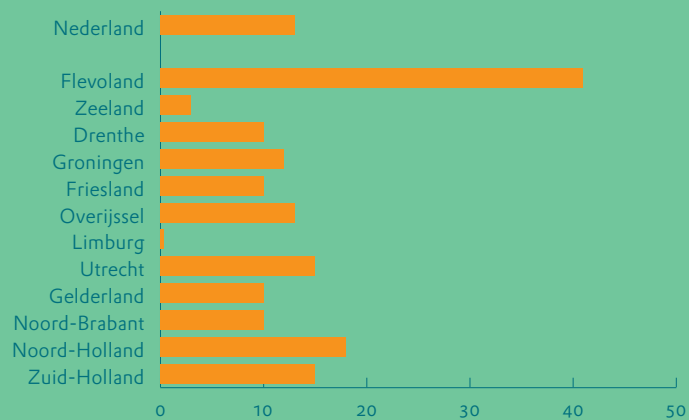
Flevoland telt in 2005 het kleinste aantal huishoudens. Naar verwachting zal Zeeland in 2025 deze positie overnemen en zal Flevoland de elfde plek in de provinciale rangorde innemen. Zuid-Holland is en blijft de provincie met het grootste aantal huishoudens, 1,5 miljoen in 2005 en 1,8 miljoen in 2025.

Figuur 6. Aantal huishoudens per provincie, 2005 en 2025

2005
2025

Figuur 7. Procentuele huishoudenstoename per provincie, tussen 2005 en 2025

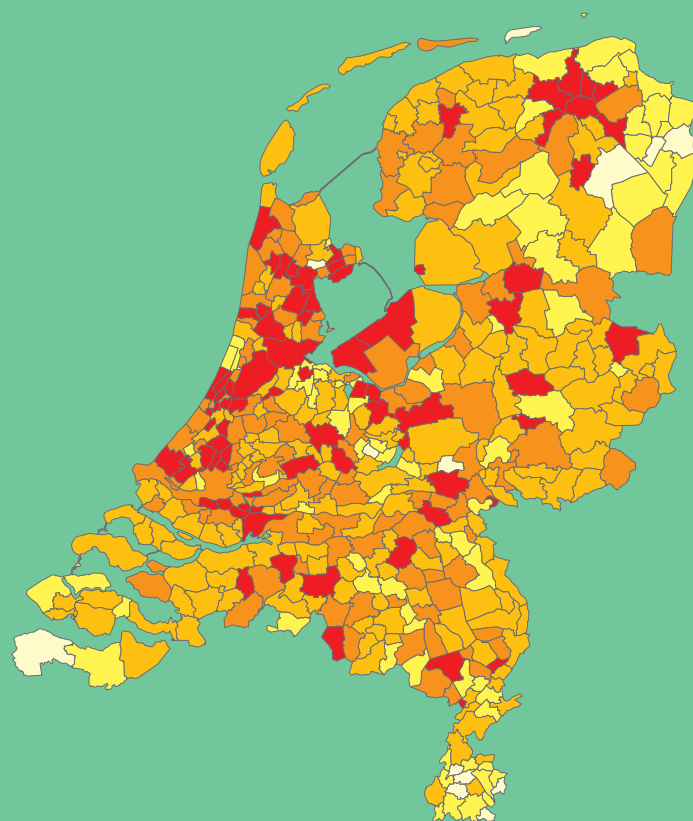
Gemeenten

Het aantal huishoudens in Noord- en Zuid-Holland neemt vooral toe in de grote steden en omringende gemeenten (kaart 1). Deze toename correspondeert deels met de groei van de bevolking (kaart 2): de gemeenten met een sterke huishoudens-toename zijn meestal ook de gemeenten met een sterke bevolkingsgroei. Bij de huishoudenskrimp is het beeld evenwel anders: slechts in een beperkt aantal gemeenten daalt het aantal huishoudens, terwijl de bevolking in een groot aantal gemeenten afneemt. Voorts geldt dat in veel gemeenten waar de bevolking met 0 tot 10 procent krimpt, het aantal huishoudens juist met 0 tot 10 procent toeneemt.

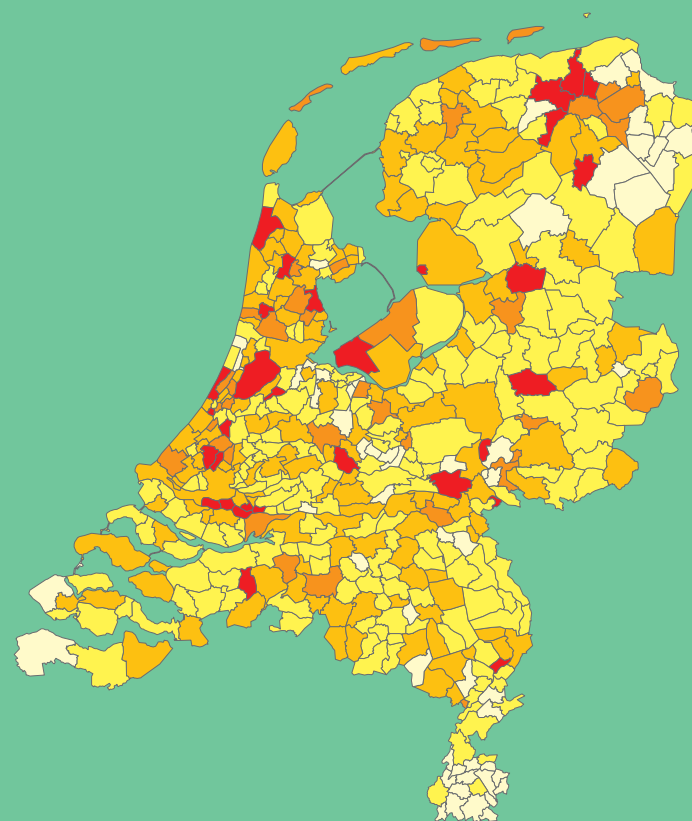
Huishoudenskrimp doet zich vooral voor in de provincies Groningen en Drenthe en het zuidelijk deel van Limburg en Zeeland; dit geldt in het bijzonder voor de meer perifere plattelandsgemeenten. In diverse randgemeenten neemt het aantal huishoudens toe en zelfs nog sterker dan in de grote steden. Dit hangt deels samen met de (geplande) woningbouw in deze gemeenten, die veel gezinnen uit de grote steden (en het omliggende platteland) aantrekt. Zo kennen de gemeenten die het hardst groeien, zoals Berkel en Rodenrijs, Pijnacker-Nootdorp, Zoeterwoude en Barendrecht, alle een omvangrijke woningbouwproductie.

Ook de gemeente Urk scoort hoog. Deze gemeente kent al decennialang een zeer hoge vruchtbaarheid, waardoor het aantal startende jongeren op de woningmarkt er in de komende decennia zal toenemen.

Kaart 1. Procentuele huishoudenstoename per gemeente, tussen 2005 en 2025

Kaart 2. Procentuele bevolkingsgroei per gemeente, tussen 2005 en 2025

Alleenstaanden

Alleenstaanden

In de komende jaren zal het aantal alleenstaanden volgens de nationale huishoudensprognose onverminderd toenemen: van 2,5 miljoen in 2005 naar 3,3 miljoen in 2025. Op regionaal niveau zal deze stijging zich uiten in een toenemende vraag naar kleinere wooneenheden, zoals appartementen.

Alleenstaanden vormen in de nabije toekomst de motor achter de huishoudenstoename. Er zijn globaal gezien drie fasen in de levensloop aan te wijzen waarin mensen alleenstaand worden. Veel jongeren kiezen, na het verlaten van het ouderlijk huis, bewust voor een periode van alleen wonen; ze volgen dan meestal een opleiding of hebben een eerste baan. Op middelbare leeftijden is het alleen wonen vaak onvoorzien. Soms is er dan nog steeds geen geschikte partner gevonden, maar veel vaker is een relatie gestrand en zijn de partners inmiddels uit elkaar. Ook op hogere leeftijden is het alleen wonen veelal het gevolg van onvoorziene of ongewenste gebeurtenissen. Soms verhuist de ene partner naar een verzorgings- of verpleeghuis omdat de gezondheid het zelfstandig wonen niet meer toelaat, maar in de meeste gevallen komt een van de partners te overlijden. Het gaat hierbij veel vaker om mannen dan vrouwen, omdat de laatsten doorgaans vijf jaar langer leven en de eersten in een relatie meestal zo'n twee jaar ouder zijn.

In de toekomst zal de bevolking in de leeftijdsklasse van 15 tot 39 jaar licht afnemen, zodat hieruit slechts een geringe stijging van het aantal alleenstaanden zal voortkomen. De verwachte toename van het aantal eenpersoonshuishoudens vloeit enerzijds voort uit een stijging van het aantal relatieontbindingen op middelbare leeftijden, en anderzijds uit de toenemende vergrijzing, waardoor het aantal ouderen dat na verweduwing alleen achterblijft fors zal stijgen.

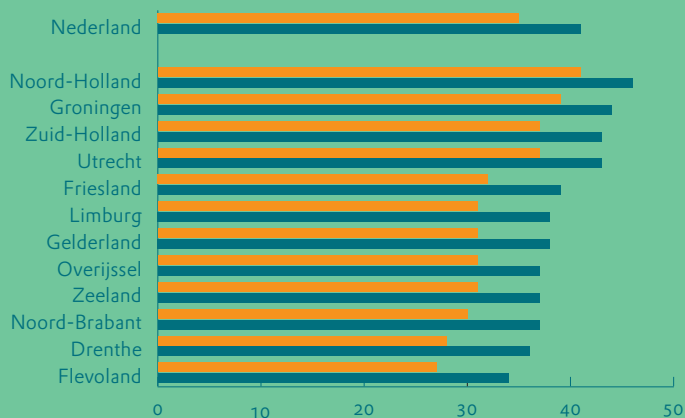
Regionale verschillen in het percentage alleenstaanden hangen samen met verschillen in de bevolkingsopbouw naar leeftijds-klasse, in combinatie met een variatie in relatieontbinding en sterfte (en daarmee samenhangend verweduwing). Zo komen in de grote gemeenten veel vaker (echt)scheidingen voor.

Provincies

In 2005 ligt het aandeel alleenstaanden in Noord-Holland en Groningen beduidend boven het landelijk gemiddelde (figuur 8). Veel jongeren, die in deze levensfase meestal nog alleen wonen, trekken daar vanwege werk of studie naar de grote steden. Flevoland en Drenthe daarentegen hebben een laag aandeel alleenstaanden. In Flevoland houdt dit verband met het grote aanbod van eengezinswoningen, waardoor hier vooral gezinnen in opbouw naartoe zijn getrokken. Voor Drenthe geldt dat ze veel alleenstaande jongeren verliest aan Groningen.

In de komende twintig jaar stijgt in Groningen het aandeel alleenstaanden met ruim 5 procentpunten, waarmee het boven de 40 procent uitkomt. In 2025 heeft Noord-Holland naar verwachting nog steeds het grootste aandeel alleenstaanden; zo'n 5 procentpunten meer dan landelijk. Flevoland heeft dan nog steeds het kleinste aandeel alleenstaanden, met circa 5 procentpunten minder dan landelijk.

Figuur 8. Percentage alleenstaanden per provincie, 2005 en 2025

2005
2025

Gemeenten in 2005

Kaart 3 laat zien dat alleenstaanden vooral in de grote steden wonen, in het bijzonder in de universiteitssteden. De jongeren onder hen (vaak studenten of starters op de arbeidsmarkt) wonen in eerste instantie vaak nog alleen, maar gaan ook veelal voor het eerst relaties aan. De eerste samenwoonrelaties zijn evenwel vaak geen lang leven beschoren, en veel jongeren worden na korte tijd weer alleenstaand. Overigens is de kans dat stellen uit elkaar gaan in de grote gemeenten beduidend hoger dan daarbuiten. Daarnaast vindt er ook 'uitsortering' plaats, waarbij veel jonge paren de grote stad verruilen voor een omliggende (groei)gemeente, alwaar het aanbod van eengezinswoningen groter is. Deze tendensen tezamen versterken het aandeel jongere alleenstaanden in de grote gemeenten. Dit patroon is het meest zichtbaar in Amsterdam, Groningen en Wageningen, waar ruim 55 procent van de huishoudens uit alleenstaanden bestaat.

Opvallend is dat ook een flink aantal plattelandsgemeenten een vrij hoog aandeel alleenstaanden heeft. Het betreft hier bijvoorbeeld kleinere gemeenten in het Noord-Hollandse kustgebied en in een strook ten zuidoosten van Amsterdam langs de Vecht. Deze regio's zijn landschappelijk zeer aantrekkelijk en tellen relatief veel ouderen. Aangezien velen van hen (na verduwing) alleen wonen, leidt dit tot een verhoogd percentage alleenstaanden. In regio's met een laag aandeel alleenstaanden gaat het vaak om gemeenten die behoren tot de biblebelt, een strook die zich uitstrekt van Zeeland naar Overijssel en waar veel mensen wonen die (streng) gelovig zijn. Urk en Staphorst zijn hiervan typische vertegenwoordigers; het aandeel alleenstaanden blijft hier steken op 18 en 19 procent. Veel jongeren in deze gemeenten trouwen direct vanuit het ouderlijk huis en krijgen daarna snel kinderen. Eerst een tijdje alleen wonen is

minder gebruikelijk. Daarnaast geldt dat de (gehuwde) paren (met een groot gezin) in deze gemeenten minder snel uit elkaar gaan. Gehuwde paren kennen in het algemeen een lagere kans om uit elkaar te gaan dan ongehuwde paren. Voorts hebben paren met kinderen een beduidend lagere kans om te scheiden dan paren zonder kinderen.

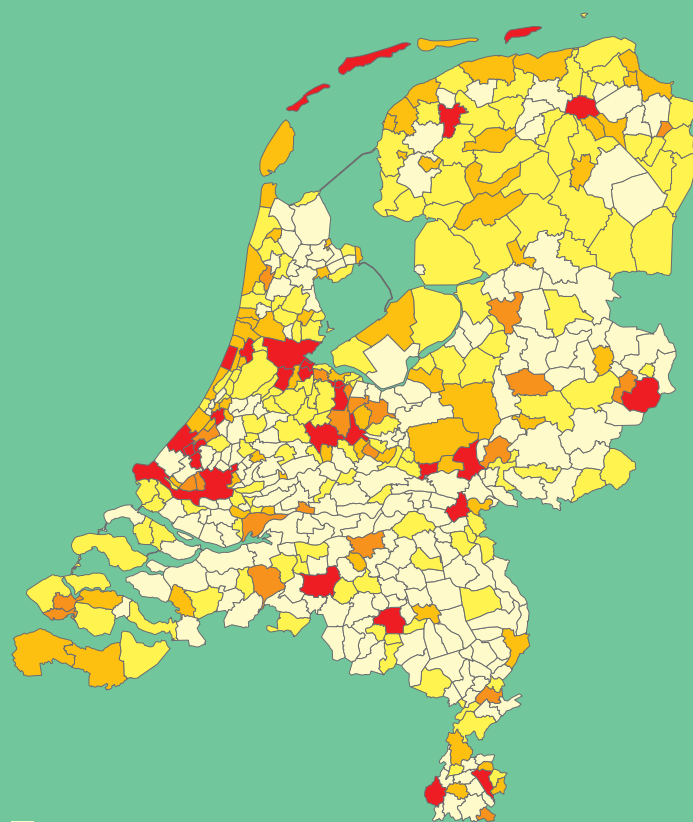
Daarnaast tellen ook gemeenten met veel nieuwbouw relatief weinig eenpersoonshuishoudens, zoals Zeewolde, Pijnacker-Nootdorp, Barendrecht en Bergschenhoek, alle met aandelen rond de 20 procent. Door het grote aanbod van eengezinswoningen in de afgelopen jaren zijn jonge gezinnen met kinderen in deze gemeenten oververtegenwoordigd. Ten slotte komt ook Twente, met uitzondering van de grote kernen, naar voren als een regio met relatief weinig alleenstaanden. Dit geldt in het bijzonder voor Tubbergen; in deze gemeente wonen veel katholieken en wordt relatief weinig gescheiden.

Gemeenten in 2025

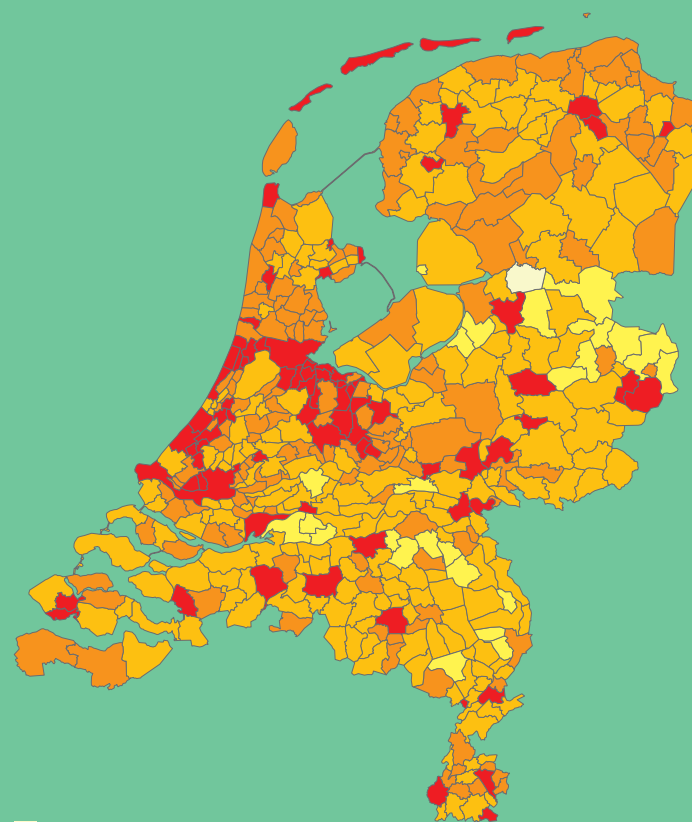
In 2025 is het kaartbeeld van het aandeel alleenstaanden vrijwel geheel verkleurd (kaart 2). Bijna alle gemeenten hebben dan een beduidend hoger aandeel alleenstaanden, met uitzondering van de grote steden die in 2005 al een hoog percentage hadden; zo blijven Amsterdam, Wageningen en Groningen uitkomen op ruim 55 procent. Opvallend is dat het percentage alleenstaanden vooral rondom de grote gemeenten sterk is gestegen. Zo zal dit in 2025 in Amstelveen en Zandvoort dicht tegen de 50 procent liggen, ongeveer vergelijkbaar met het percentage in Utrecht, Nijmegen, Leiden, Den Haag, Delft, Rotterdam, Haarlem, Arnhem en Leeuwarden.

Enkele gemeenten uit de biblebelt blijven in 2025 nog steeds laag scoren, zoals Urken Staphort, met ongeveer een kwart alleenstaanden. Ook Twente scoort dan nog laag, met Tubbergen wederom als uitschieter naar beneden.

Kaart 3. Percentage alleenstaanden per gemeente, 2005

Kaart 4. Percentage alleenstaanden per gemeente, 2025

Paren

Paren

In 2005 bestaat de meerderheid van de huishoudens uit paren; het gaat hierbij zowel om ongehuwde als gehuwde stellen en om gezinnen met en zonder kinderen. Op de jongere leeftijden zijn zij meestal nog ongehuwd en kinderloos. Tussen de 30 en 40 jaar vindt er meestal gezinsuitbreiding plaats en wordt de uiteindelijke omvang van het gezin bereikt. Vaak vormt de komst van kinderen ook een aanleiding om te gaan trouwen. Als de ouders boven de 50 jaar oud zijn, hebben de meeste kinderen het ouderlijk huis verlaten en begint de zogenoemde legestof fase.

Volgens de nationale huishoudensprognose van 2005 zal het aantal paren in komende jaren vrijwel gelijk blijven, met rond de 4,1 miljoen. Omdat het aantal huishoudens wel toeneemt, daalt het aandeel paren van ongeveer 60 naar circa 50 procent.

Hoewel het aantal paren de komende twee decennia vrijwel constant blijft, bestaat er binnen deze groep huishoudens wel een belangrijke dynamiek. In 2005 zijn er 3,4 miljoen gehuwde en 0,7 miljoen ongehuwde paren. Veel jongeren gaan eerst samenwonen en pas trouwen als de relatie stabiel blijkt te zijn en zij kinderen willen. In de toekomst komt het ongehuwd samenwonen vaker voor, omdat de populariteit van het huwelijk (verder) afneemt (De Jong & Nicolaas 2005). Hierdoor stijgt het aantal ongehuwde paren naar 1,1 miljoen en daalt het aantal gehuwde paren naar 2,9 miljoen.

Voor de woningmarkt is het aantal paren vooral van belang voor de vraag naar eengezinswoningen. Er zijn duidelijke verschillen in de concentratie van paren in bepaalde regio's.

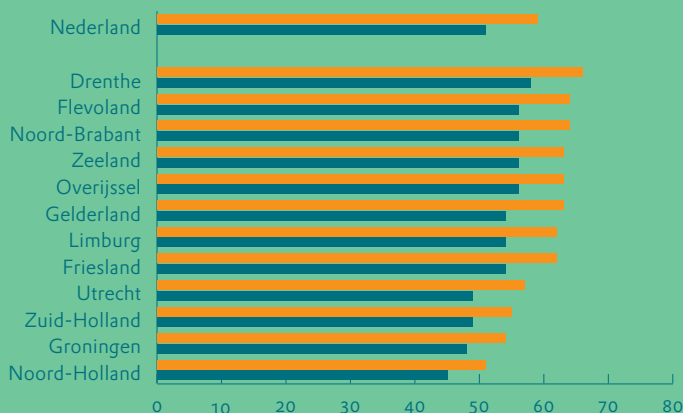
Provincies

Als voor 2005 wordt gekeken naar het aandeel paren, kunnen er twee groepen provincies worden onderscheiden. In de ene groep is het aandeel relatief hoog, met ongeveer 65 procent (figuur 9). Drenthe en Flevoland zijn hier de koplopers. De hogescore van Flevoland hangt samen met de trek van gezinnen naar deze provincie, gezien het ruime woningaanbod in de afgelopen decennia. Zij zijn vaak afkomstig uit Noord-Holland en in het bijzonder Amsterdam.

In de andere groep provincies is het aandeel relatief laag, met rond de 55 procent. Noord-Holland voert deze groep aan, op korte afstand gevolgd door Groningen, Zuid-Holland en Utrecht. De lage score van Noord-Holland houdt mede verband met de trek van gezinnen naar Flevoland. Verder geldt dat de verklaringen voor de gesignaleerde provinciale verschillen grotendeels dezelfde zijn als die voor de verschillen in het aandeel alleenstaanden (een hoger aandeel alleenstaanden leidt tot een lager aandeel paren).

In 2025 is het aandeel paren in alle provincies veel lager. De afname is bij de twaalf provincies ongeveer gelijk.

Figuur 9. Percentage paren per provincie, 2005 en 2025

2005
2025

Gemeenten in 2005

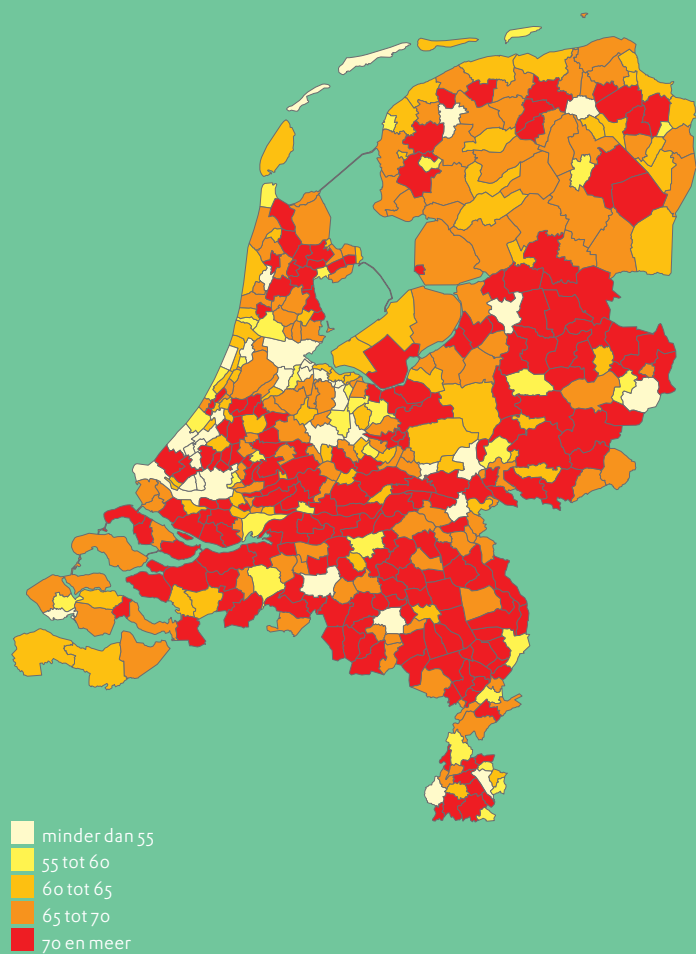
Kaart 5 laat een sterke regionale variatie zien in het aandeel paren. In de meer landelijke gemeenten is het percentage in het algemeen hoog, terwijl de grote steden eruit springen vanwege het in doorsnee lage percentage. Dit beeld is deels het resultaat van het wegtrekken van veel jongeren uit de plattelandsgemeenten en het daar blijven van veel gezinnen, vaak met kinderen. Voorts speelt een rol dat de grote steden niet zo geliefd zijn onder jonge stellen met een kinderwens. Voor hen kleven er diverse nadelen aan de grote stad, zoals weinig groen en schaarste aan eengezinswoningen. In de afgelopen jaren zijn in het kader van de Vinex-doelstelling veel eengezinswoningen gebouwd in de randgemeenten en dit heeft veel jonge gezinnen aangetrokken.

In het overgrote deel van de gemeenten ligt het aandeel paren boven de 65 procent. Opvallend is dat Noord- en Zuid-Holland, waar het aandeel paren veel lager is dan landelijk, vrij veel gemeenten tellen waar dit percentage boven de 70 uitkomt. Dit geeft aan dat de grote gemeenten (met een laag aandeel paren) zwaar wegen in het provinciale cijfer. De plattelandsgemeenten van deze provincies lijken wat betreft het aandeel paren vrij sterk op die in de andere provincies.

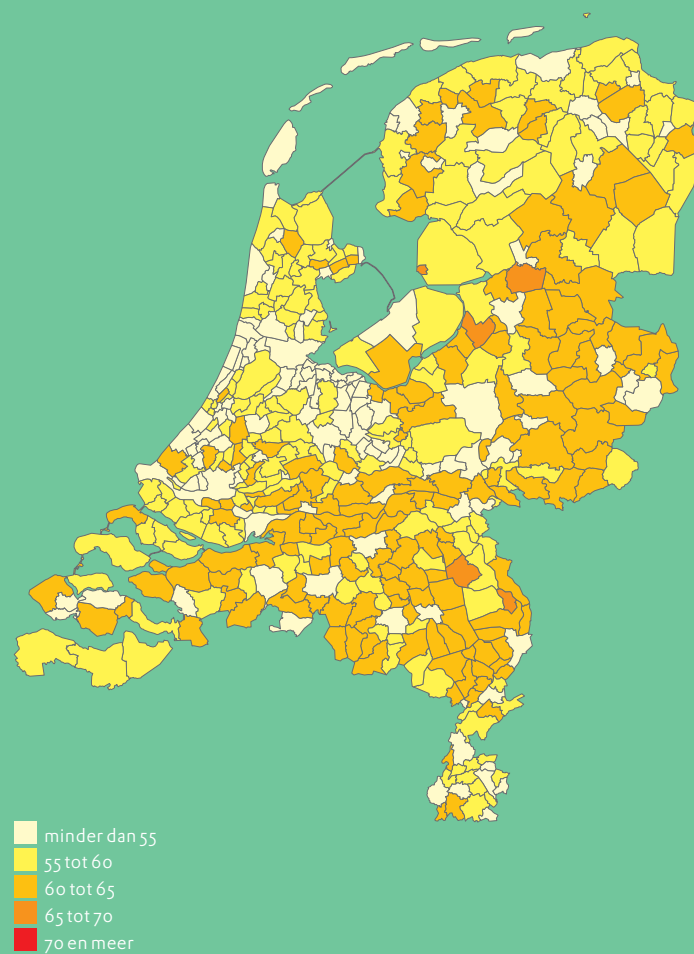
Gemeenten in 2025

In 2025 is het percentage paren duidelijk gedaald in de gemeenten die eerst hoog scoorden (kaart 6). Bij slechts vijf gemeenten komt het percentage nog boven de 65 uit. Voor de (grote) gemeenten die in 2005 laag scoorden, geldt slechts een beperkte daling in het aandeel paren. Dit heeft tot gevolg dat de grote gemeenten in het kaartbeeld niet langer duidelijk zijn te onderscheiden van de randgemeenten.

Kaart 5. Percentage paren per gemeente, 2005

Kaart 6. Percentage paren per gemeente, 2025

Eenouders

Eenouders

In 2005 zijn er ongeveer 450.000 eenoudergezinnen. Volgens de nationale huishoudensprognose van 2005 zal dit aantal in 2025 met 30 procent zijn gestegen naar bijna 600.000. Hiermee neemt dit type huishouden in de komende twee decennia 15 procent van de huishoudenstoename voor zijn rekening. Niettemin is het aandeel in het totale aantal huishoudens gering, met 6 in 2005 en 7 procent in 2025.

Vroeger ontstonden eenoudergezinnen vooral door het overlijden van een van de ouders, maar tegenwoordig is (echt)scheiding de belangrijkste oorzaak: vier op de vijf eenoudergezinnen komen voort uit het uit elkaar gaan van de ouders. Het aantal eenoudergezinnen dat ontstaat doordat een alleenstaande vrouw een kind krijgt is relatief klein, hoewel dit bij Surinaamse en Antilliaanse vrouwen wel veel voorkomt (De Jong & Van Huis 2003). In elk geval krijgen vrouwen na een scheiding meestal de kinderen toegewezen, waarmee het niet verwonderlijk is dat 85 procent van de eenoudergezinnen wordt gevormd door moeders met een of meer kinderen.

Is en blijft dit type huishouden in absolute termen gering, in maatschappelijk opzicht verdienen ze wel speciale aandacht. Veelal worden de moeders na een scheiding geconfronteerd met een forse inkomensdaling, ondanks een eventuele alimentatie, en dit maakt deze gezinnen behoorlijk kwetsbaar. Ook voor de kinderen verandert er doorgaans veel: een kwart van de kinderen heeft na de scheiding geen contact meer met de vader en ongeveer de helft krijgt te maken met een stiefouder (De Graaf 2007). Uit onderzoek komen verschillende negatieve effecten op kinderen uit eenoudergezinnen naar voren: het behaalde opleidingsniveau is vaak lager (dan dat van kinderen uit gezinnen met twee ouders), en op latere leeftijd zijn hun eigen relaties vaak minder stabiel en scheiden ze vaker (De Jong & De Graaf 1999).

Opvallend is de concentratie van eenouders in bepaalde provincies en grote gemeenten.

Provincies

Het percentage eenouders is, met 8 procent, in 2005 het hoogst in Flevoland (figuur 10). Daarna volgen Zuid- en Noord-Holland, met 7 procent. In absolute aantallen komt Zuid-Holland op de eerste plaats (ruim 110.000), gevolgd door Noord-Holland (met bijna 90.000). In Overijssel, Drenthe en Zeeland is het aandeel het laagst; in absolute aantallen gaat het om 9.000 eenouders in Zeeland, 11.000 in Drenthe en 24.000 in Overijssel.

In Flevoland wordt wat betreft het aantal eenouders de grootste toename in de toekomst verwacht: een stijging met 50 procent tussen 2005 en 2025 (tegen 30 procent voor Nederland als geheel). Als wordt gekeken naar het aandeel eenouders is de stijging in Flevoland juist het kleinst, namelijk met een half procent tegen 1 procent voor Nederland als geheel. De provincies die nu relatief laag scoren, kennen daarentegen in de toekomst een relatief sterke stijging.

Gemeenten in 2005

Het aandeel eenouders per gemeente vertoont in 2005 een grote regionale variatie (kaart 7). Meestal is in de grote gemeenten een verhoogde concentratie van alleenstaande ouders zichtbaar (met 8 procent of hoger). In veel plattelandsgemeenten blijft het aandeel nog onder de 5 procent. Wat betreft het absolute aantal eenouders voert Amsterdam de ranglijst aan met bijna 40.000. Hierna volgen Rotterdam (30.000) en Den Haag (20.000). Relatief gezien staat Almere bovenaan, met 10 procent eenoudergezinnen. Getalsmatig staat Almere, met 7.000 eenouders, op de vijfde plaats, net achter Utrecht (8.000).

Figuur 10. Percentage eenouders per provincie, 2005 en 2025

2005
2025

De sterke concentratie van eenouders in de grote gemeenten (inclusief Almere) lijkt (naast het effect van inwonertal) ook verband te houden met een andere leefstijl van de stedelijke bevolking. Zo zijn stedelingen vaker niet gelovig en wonen zij vaker ongehuwd samen; beide factoren gaan samen met een grotere scheidingskans.

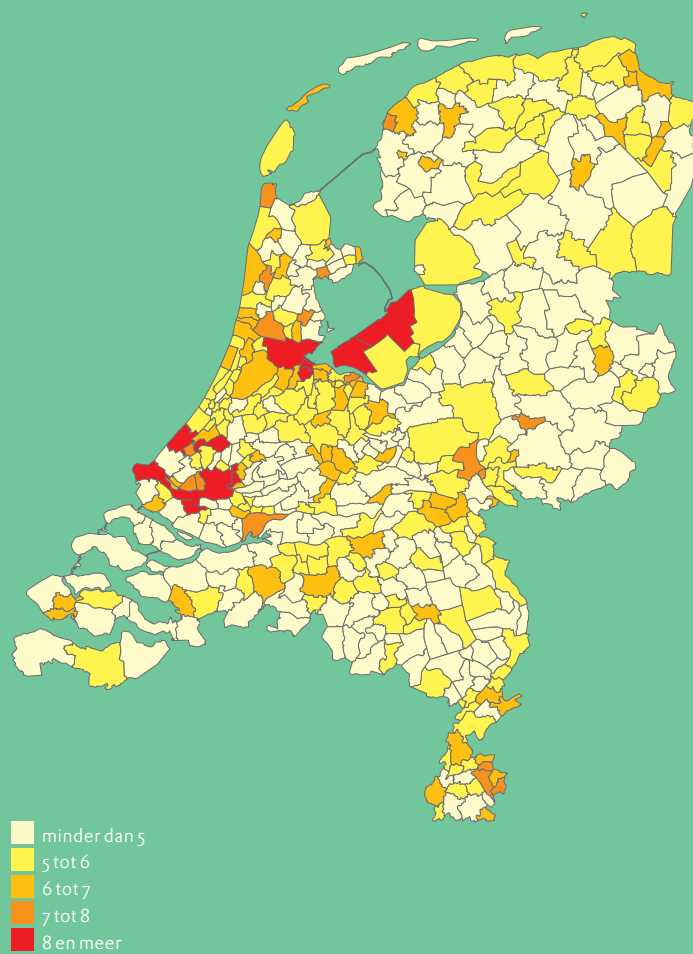
Ook het feit dat niet-westerse allochtonen geconcentreerd zijn in de grote gemeenten (inclusief Almere), speelt een rol bij het grote aantal alleenstaande ouders. Dit geldt in het bijzonder voor de aanwezigheid van Surinamers en Antillianen: in de grote gemeenten is circa een kwart van de Surinaamse en Antilliaanse huishoudens een eenoudergezin. De prominente rol van niet-westerse allochtonen blijkt ook uit het gegeven dat landelijk gezien ongeveer een vijfde van de eenouders van niet-westerse herkomst is, terwijl dit aandeel in grote gemeenten met ongeveer de helft stukken hoger ligt.

Onder Surinamers en Antillianen komen relatief veel tienermoeders voor. Ruim 90 procent van deze moeders is alleenstaand; zij draaien meestal zelf op voor de verzorging en opvoeding van de kinderen (Garssen 2004). Voorts hebben deze kinderen een verhoogde kans op overlijden (Van Duin 2002).

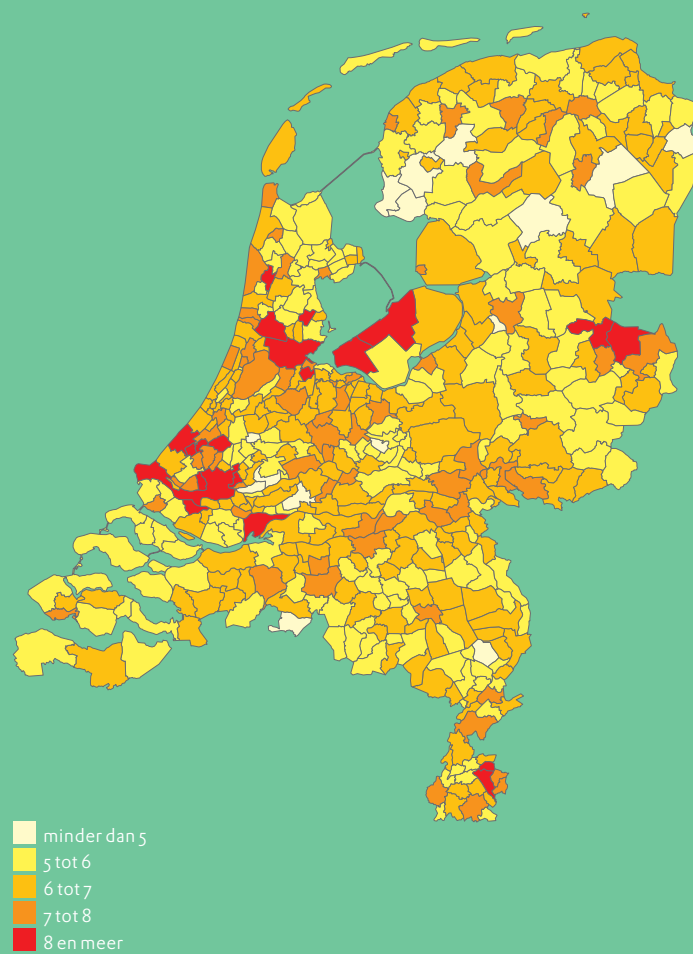
Gemeenten in 2025

In 2025 lijkt het kaartbeeld nog sterk op dat van 2005, hoewel de aandelen eenouders over de gehele linie hoger liggen (kaart 8). Vooral de gemeenten rondom Amsterdam, Rotterdam en Den Haag laten hogere aandelen zien. In absolute aantallen wordt vooral in Amsterdam een beduidende toename (van 10.000) verwacht, zodat het aantal in 2025 op 50.000 zal uitkomen. In Rotterdam is de stijging (5.000) bescheidener, wat neerkomt op 35.000 eenouders in 2025. Ook in Den Haag wordt een vrij matige toename (bijna 3.000) verwacht, waarmee het aantal eenouders daar ruim onder de 25.000 zal blijven.

Kaart 7. Percentage eenouders per gemeente, 2005

Kaart 8. Percentage eenouders per gemeente, 2025

Jonge huishoudens
(15-39 jaar)

Jonge huishoudens (15-39 jaar)

In 2005 bevindt ruim één op de drie huishoudens zich in de leeftijdsklasse tot 40 jaar. In deze leeftijdscategorie ontstaan er niet alleen veel nieuwe huishoudens, maar worden er ook veel bestaande huishoudens weer ontbonden of treden er veranderingen op in de samenstelling. Ten eerste ontstaan er nieuwe huishoudens doordat kinderen het ouderlijk huis verlaten en alleen gaan wonen, gaan samenwonen of een (studenten)huis met anderen gaan delen. Veel alleenstaanden gaan vervolgens na verloop van tijd samenwonen, terwijl veel jonge samenwonenden op hun beurt weer uit elkaar gaan en alleen gaan wonen of terugkeren naar het ouderlijk huis. Na deze fase van aftasten en wennen komen veel relaties in een wat rustiger vaarwater en wordt er vaker getrouwd en/of komen er vaker kinderen. Het merendeel van de paren krijgt twee kinderen, en als de moeder tegen de veertig loopt, zijn de meeste gezinnen compleet.

Al deze demografische veranderingen gaan meestal gepaard met een verhuizing. In deze leeftijdsklasse wordt meestal een begin gemaakt met de wooncarrière, en omvat hiermee het merendeel van de starters op de woningmarkt. Deze huishoudens komen vaak in een (goedkope) huurwoning terecht en wat minder vaak in een (kleine) koopwoning. Zodra zij hun wooncomfort of woonomgeving kunnen verbeteren, wordt er al snel verhuisd. Ook verhuizen zij vaak vanwege een (eerste of nieuwe) baan of vanwege de komst van een kind. Het is dan ook niet verwonderlijk dat van de negen verhuizingen die mensen gemiddeld in hun leven meemaken, ruim vijf in deze leeftijdscategorie vallen. Als de verhuizing een wisseling van gemeente inhoudt, dan heeft dit gevolgen voor het aantal huishoudens in een specifieke regio. Ook het ontstaan, ontbinden of veranderen van samenstelling heeft effect op het aantal huishoudens (naar type) in een regio.

Volgens de nationale huishoudensprognose van 2005 zal het aantal jonge huishoudens in de komende twintig jaar met 0,1 miljoen afnemen. Ook het aandeel jonge huishoudens loopt sterk terug, namelijk van 36 naar 30 procent. Binnen deze groep huishoudens zal het aantal jonge alleenstaanden in de toekomst vrijwel gelijk blijven. Het aantal jonge paren, dan meestal nog kinderloos of met pas één kind, zal echter wel dalen.

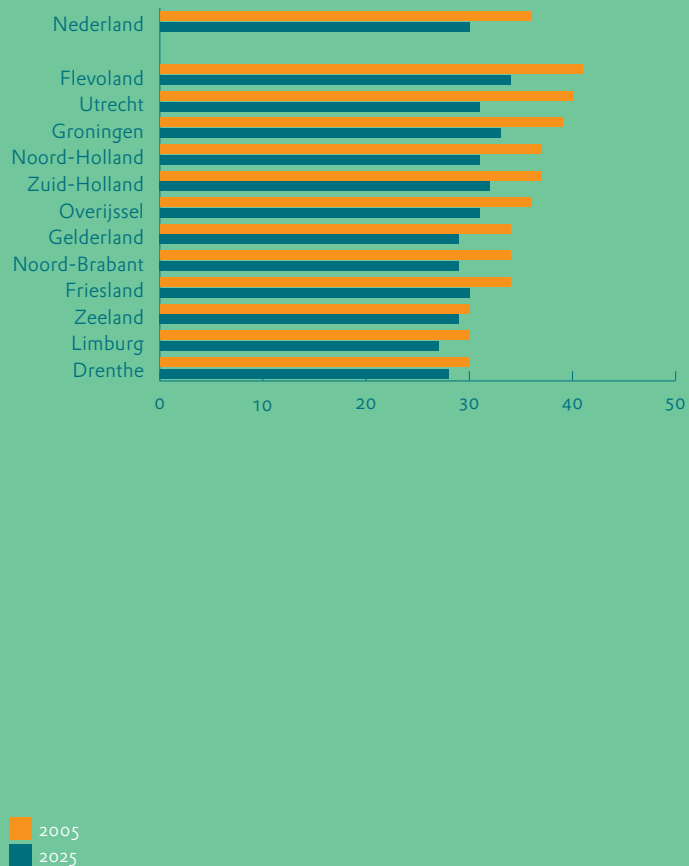
Provincies

In 2005 heeft Flevoland, met 41 procent, het hoogste aandeel jonge huishoudens. Dit hangt vanzelfsprekend samen met het grote aanbod van eengezinswoningen in deze provincie. Utrecht volgt op zeer korte afstand, met 40 procent. De positie van de stad Utrecht is hierbij van belang; deze gemeente trekt veel studenten aan en heeft een groot aanbod van (voor jongeren) passende banen.

In de perifere provincies Zeeland, Drenthe en Limburg is het aandeel jonge huishoudens laag, rond de 30 procent. Veel jongeren trekken hier weg, aangezogen door buurprovincies en de daar gelegen grote(re) steden. In Limburg en Zeeland speelt in dit kader ook de vergrijzing een rol (die het aandeel jongeren en dus jonge huishoudens drukt).

In 2025 zal het aandeel jonge huishoudens in alle provincies zijn teruggelopen. Hierbij is sprake van een sterke differentiatie: de provincies die in 2005 hoog scoorden, zullen met de sterkste teruggang worden geconfronteerd, zoals Flevoland en Utrecht met een daling van 8 procentpunten. Dit heeft tot gevolg dat de verschillen tussen de provincies in 2025 beduidend kleiner zullen zijn dan in 2005: het verschil tussen de hoogste en laagste percentages is dan met de helft afgenomen. De provincie Limburg komt dan als laagste uit de bus, terwijl Flevoland dan nog steeds het hoogste percentage heeft.

Figuur 11. Percentage jonge huishoudens (15-39 jaar) per provincie, 2005 en 2025

Gemeenten in 2005

Het percentage jonge huishoudens vertoont in 2005 een grote regionale variatie (kaart 9). In veel plattelandsgemeenten ligt het aandeel vrij laag. Dit geldt bijvoorbeeld voor de meer perifere gemeenten van Nederland: het zuiden van Limburg, Zeeland en Noord-Brabant, het oosten van Gelderland en Groningen en voorts voor vrijwel geheel Drenthe. Deze gemeenten hebben jongeren die zelfstandig gaan wonen waarschijnlijk weinig te bieden.

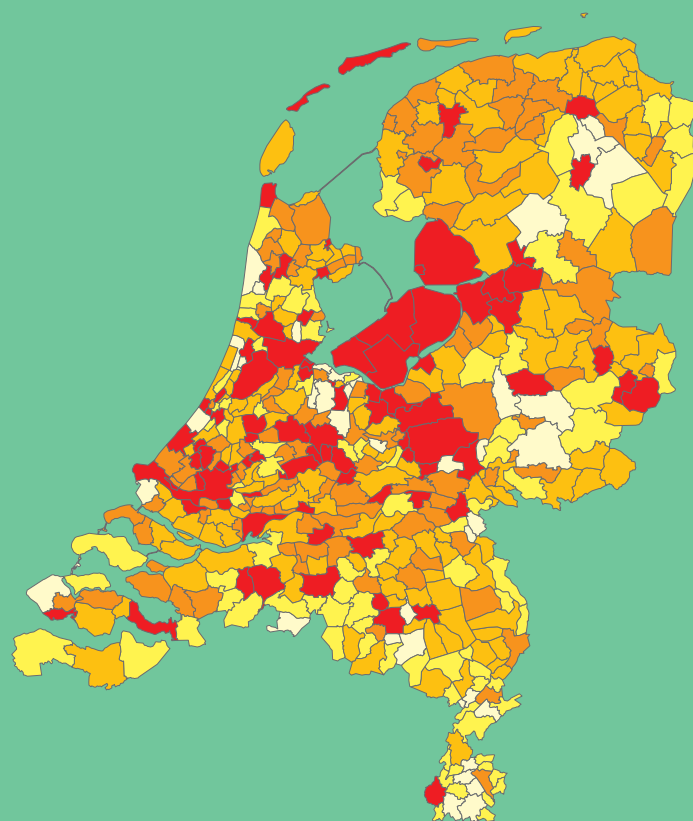
Utrecht, Groningen en Wageningen zijn de drie grote trekkers van jongeren en dus ook van jonge huishoudens: rond de 55 procent van de huishoudens in deze drie gemeenten hoort tot deze categorie. Daarna volgen, met bijna 50 procent, Leiden, Delft en Nijmegen; alle universiteitssteden. Urk komt daarna, net boven Amsterdam; beide met een aandeel van circa 45 procent. Urk dankt haar hoge klassering aan de 'traditionele' levensloop met jong uit huis gaan om te trouwen en een gezin te stichten; met gemiddeld drie kinderen per vrouw is de vruchtbaarheid hier het hoogst van het land. Ook veel groeikernen scoren vrij hoog; hier zijn veel jonge gezinnen naartoe getrokken.

Gemeenten in 2025

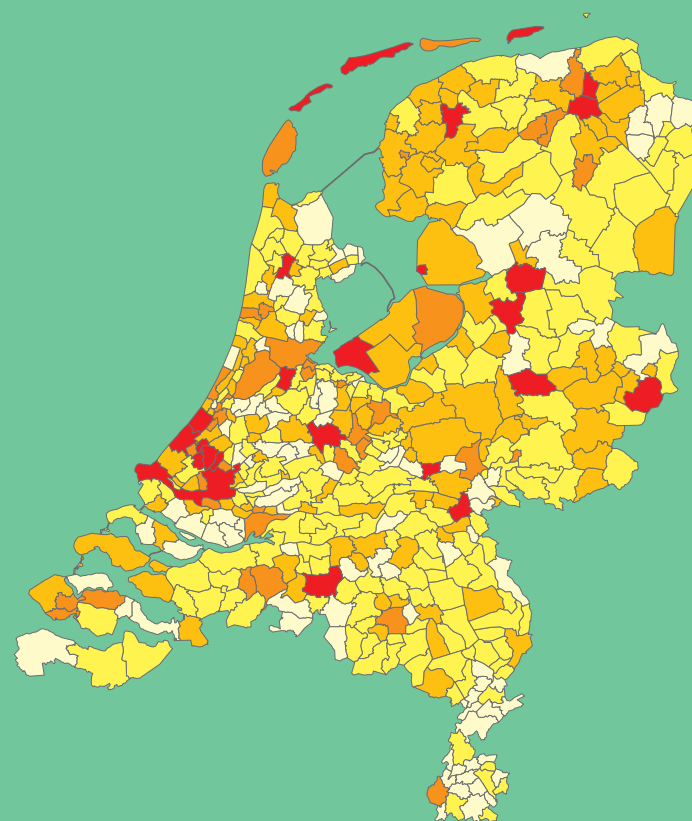
Het kaartbeeld van 2025 wordt gekenmerkt door een duidelijke krimp (kaart 10), het sterkst in de gemeenten die in 2005 de lijst aanvoerden. Groningen staat in 2025 opnieuw op de eerste plaats, echter met een veel lager percentage. Tegelijkertijd, ondanks deze krimp, blijven de meeste grote gemeenten en groeikernen relatief hoog scoren; van de laatste zijn Pijnacker-Nootdorp en Berkel en Rodenrijs zijn voorbeelden. In deze gemeenten zal het aandeel jonge huishoudens in de komende twintig jaar amper veranderen.

Door het verschil in krimp zal de sterke regionale variatie waarvan in 2005 sprake was, in 2025 sterk zijn verdampt, met over de hele linie beperkte verschillen. Alleen de grotere gemeenten en diverse groeigemeenten vormen dan geïsoleerde uitschieters.

Kaart 9. Percentage jonge huishoudens (15-39 jaar)
per gemeente, 2005

Kaart 10. Percentage jonge huishoudens (15-39 jaar)
per gemeente, 2025

Middelbare huishoudens
(40-64 jaar)

Middelbare huishoudens (40-64 jaar)

Bijna de helft (45 procent) van de huishoudens hoort in 2005 tot de leeftijdsgroep van 40 tot 64 jaar. Het merendeel van deze middelbare huishoudens betreft paren (zie ook figuur 4). Deze kunnen nader worden getypeerd als 'complete gezinnen', omdat vrouwen boven de 40 jaar nog amper kinderen krijgen en hun gezin als voltooid beschouwen. De paren met kinderen kunnen als een vrij stabiele groep worden beschouwd, omdat ze vaker bij elkaar blijven dan kinderloze paren; zo ligt de scheidingskans bij de eersten ongeveer de helft lager dan bij paren zonder kinderen. Boven de 50 krimpen de huishoudens met kinderen weliswaar door het 'uitvliegen' van de kinderen, maar dit heeft meestal weinig effect op het aantal huishoudens in deze leeftijdsklasse, omdat het huishouden blijft voortbestaan.

Een veel kleiner deel van de middelbare huishoudens wordt gevormd door alleenstaanden. Het gaat hier overwegend om min of meer 'onvrijwillige' alleenstaanden wier relatie is gestrand; daarnaast gaat het om alleenstaanden die van meet af aan vrijgezel zijn.

In deze leeftijdsklasse worden ook relatief veel eenoudergezinnen aangetroffen; voor hen geldt dat het vinden van een nieuwe partner vaak moeilijk is, omdat de aanwezigheid van kinderen een drempel opwerpt. Het gaat hier vooral om alleenstaande moeders met één of twee kinderen.

In 2025 zal het aandeel middelbare huishoudens met 3 procentpunten zijn teruggelopen. Als wordt gekeken wordt naar het absolute aantal huishoudens in deze leeftijdsklasse, is er echter een lichte stijging zichtbaar, van 3,2 naar 3,4 miljoen. Deze stijging is opmerkelijk, omdat de bevolking in deze leeftijdsklasse licht afneemt. Relatieontbindingen spelen hierbij een prominente rol, maar ook dat er steeds meer ongehuwde paren zijn, die een grotere scheidingskans hebben dan gehuwde paren (De Graaf 2005). Dit heeft tot gevolg dat het aantal alleenstaanden van middelbare leeftijd in de toekomst beduidend zal groeien. Hier staat tegenover dat het aantal paren in deze leeftijdsklasse sterk zal afnemen.

Provincies

In 2005 is er relatief weinig variatie in het aandeel middelbare huishoudens. Het verschil tussen de provincie met het hoogste aandeel (te weten Limburg) en die met het laagste aandeel (te weten Groningen) bedraagt slechts 6 procentpunten (figuur 12). Over twintig jaar duiken verschillende provincies die in 2005 een relatief hoog percentage kenden vrij sterk omlaag, zoals Limburg, Drenthe en Zeeland. Hierdoor zijn de provinciale verschillen in 2025 afgenomen. Noord-Holland scoort dan het hoogst en Zeeland het laagst; het verschil tussen deze twee provincies is slechts 4 procentpunten.

Figuur 12. Percentage middelbare huishoudens (40-64 jaar) per provincie, 2005 en 2025

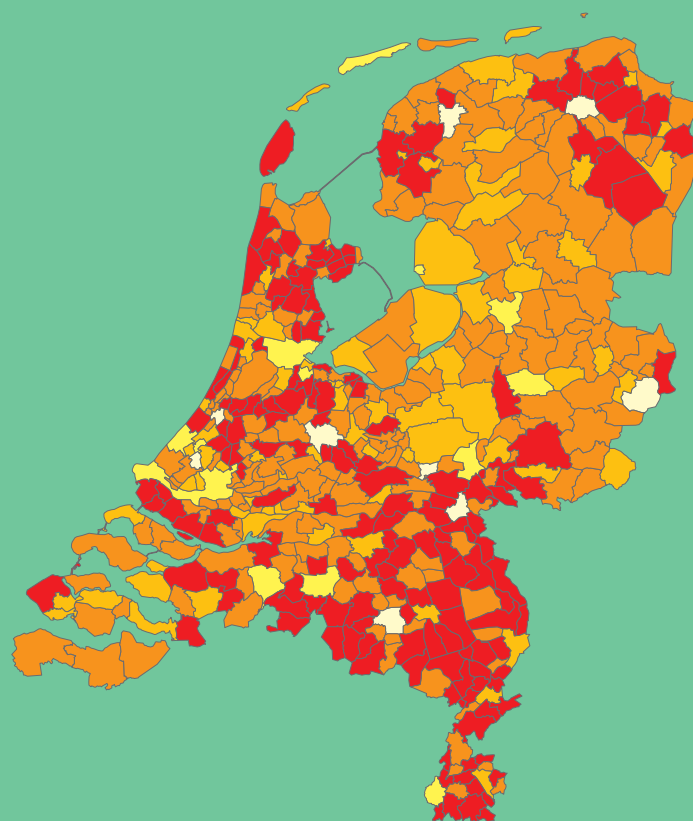
Gemeenten in 2005

Terwijl het gros van de gemeenten in 2005 een aandeel middelbare huishoudens heeft van tussen de 42 en 50 procent, zijn er ook diverse uitschieters naar beneden (kaart 11). Het gaat hierbij vooral om de grotere gemeenten en in het bijzonder om Utrecht, Wageningen en Groningen, met percentages van rond de 30. Voor de grotere gemeenten geldt in het algemeen dat de lage score samenhangt met de hoge score van de jonge huishoudens.

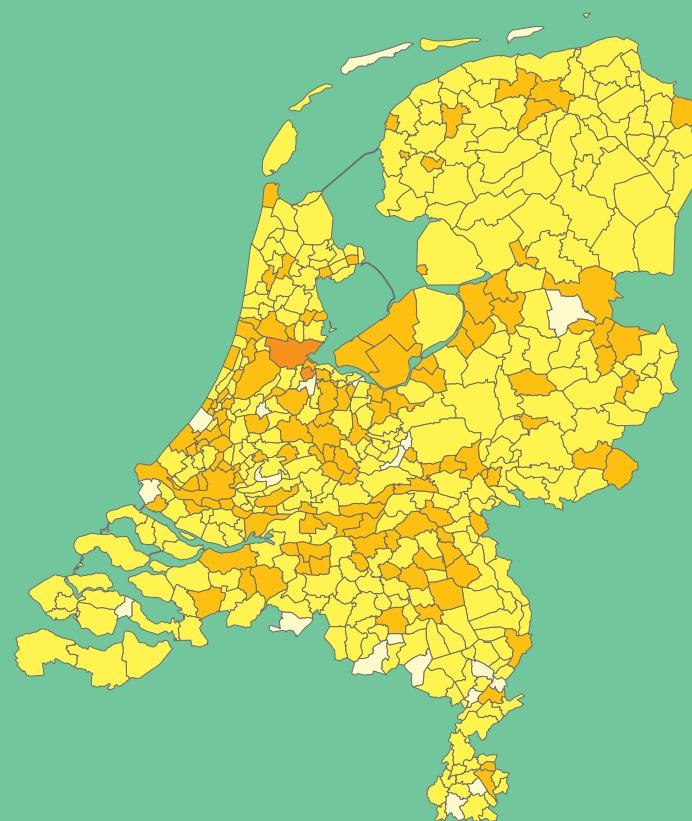
Gemeenten in 2025

Uit figuur 12 kwam een provinciaal beeld naar voren van relatief beperkte verschuivingen tussen 2005 en 2025. Als echter de kaarten met de gemeentelijke percentages worden vergeleken (zie kaart 11 en kaart 12), zijn er juist vrij sterke verschuivingen zichtbaar. De verklaring voor deze contrasterende bevindingen is dat binnen de provincies op gemeentelijk niveau dikwijls tegengestelde ontwikkelingen plaatsvinden. Voor de grotere gemeenten met (zeer) lage percentages middelbare huishoudens in 2005, is het percentage in 2025 vaak hoger, terwijl in de kleinere gemeenten met hoge scores in 2005, het percentage in 2025 vaak (veel) lager is. In deze kleinere gemeenten gaat de vergrijzing (zie hierna) gepaard met een dalend percentage middelbare huishoudens. In de grote gemeenten gaat de ontgroening gepaard met een hoger percentage middelbare huishoudens. Als gevolg van de op gemeentelijk niveau contrasterende ontwikkelingen, wordt het kaartbeeld van 2025 gekenmerkt door een beperkte regionale variatie in het percentage middelbare huishoudens.

Kaart 11. Percentage middelbare huishoudens (40-64 jaar)
per gemeente, 2005

Kaart 12. Percentage middelbare huishoudens (40-64 jaar)
per gemeente, 2025

Oudere huishoudens
(65 jaar en ouder)

Oudere huishoudens (65 jaar en ouder)

In de komende twee decennia krijgt de vergrijzing een impuls, omdat na 2010 de naoorlogse geboortegolf de leeftijdsklasse van 65 jaar en ouder zal instromen. Dit heeft ook belangrijke gevolgen voor het aantal oudere huishoudens. In 2005 valt één op de vijf huishoudens in deze leeftijdsgroep, tegen één op de vier huishoudens in 2025. In aantallen huishoudens gaat het volgens de nationale huishoudensprognose van 2005 om een toename van 0,8 miljoen, namelijk van 1,4 miljoen in 2005 naar 2,2 miljoen in 2025. Het aantal oudere huishoudens groeit overigens niet alleen als gevolg van de vergrijzing: het beleid is er ook op gericht dat 65-plussers langer zelfstandig blijven wonen en de stap naar een verzorgings- of verpleeghuis zo lang mogelijk uitstellen.

Provincies

In 2005 heeft Zeeland het hoogste percentage oudere huishoudens, met ongeveer één op de vier (figuur 13). Deze hoge score houdt niet alleen verband met het wegtrekken van jongeren uit deze provincie: de levensverwachting in Zeeland ligt ook al decennialang duidelijk boven die van de rest van Nederland. Ook Drenthe en Limburg kennen relatief veel oudere huishoudens, maar zeker voor Limburg geldt daarvoor een geheel andere verklaring dan voor Zeeland. Deze provincie heeft juist al tientallen jaren de laagste levensverwachting van heel Nederland. Op zich leidt dit tot minder vergrijzing, maar daar staat tegenover dat Limburg ook al lange tijd een lage vruchtbaarheid heeft. In combinatie met het wegtrekken van veel jongeren uit deze provincie, is het resultaat relatief weinig jonge en middelbare huishoudens en zodoende een hoge klassering in het rijtje van provincies met veel oudere huishoudens. Ook voor Drenthe geldt dat relatief veel jongeren deze provincie verlaten.

In Flevoland is het aandeel oudere huishoudens in 2005 nog bescheiden, met bijna 15 procent. Naar deze provincie zijn vooral gezinnen in opbouw getrokken, terwijl het voor ouderen hier weinig aantrekkelijk was. Hierna komt Utrecht als provincie met weinig ouderen uit de bus. De rol van de gemeente Utrecht, met veel jongeren, verklaart de lage klassering van deze provincie.

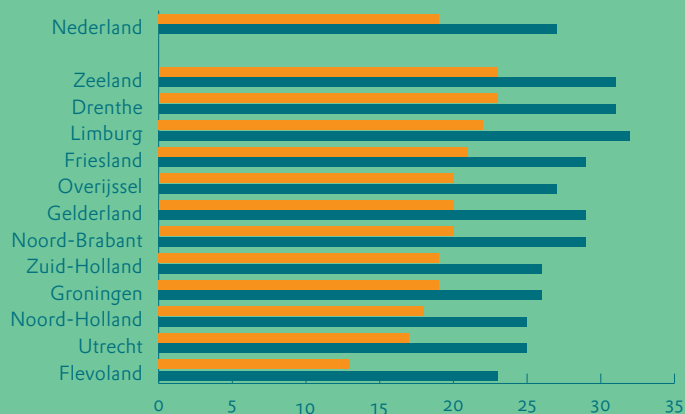
In 2025 laat Limburg de hoogste score zien, waar dan circa één op de drie huishoudens 65-plus is. Ook Zeeland en Drenthe komen hier dicht bij in de buurt. Flevoland blijft de minste oudere huishoudens tellen, al stijgt het aandeel wel tot bijna een kwart. Utrecht blijft in 2025 eveneens beduidend onder het landelijk niveau liggen.

Gemeenten in 2005

Op de kaart van 2005 is maar een beperkt aantal gemeenten zichtbaar met een aandeel oudere huishoudens van 24 procent of hoger (kaart 13). Licht vergrijsde gebieden zijn oostelijk Groningen, zuidwestelijk en oostelijk Friesland, de kop van Drenthe, zuidwestelijk Drenthe en het noorden van Gelderland. Voorts zijn er in de rest van het land her en der wat gemeenten met een hoog percentage oudere huishoudens. Het hoogst scoort Rozendaal, met 34 procent. Andere gemeenten met een percentage van 30 en hoger zijn Bennebroek, Renkum, Laren, Wassenaar, Heemstede en Laren. Het gaat hierbij telkens om gemeenten die landschappelijk zeer aantrekkelijk zijn en van oudsher geliefd zijn bij (oudere) kapitaalcrachten.

Bij een kleine twintig gemeenten komt het percentage oudere huishoudens in 2005 niet boven de 15 uit. Het gaat hierbij om gemeenten die kunnen worden gekenschetst als groeikernen (zoals Almere, Lelystad, Haarlemmermeer, Nieuwegein, Houten, Berschenhoek), grote gemeenten

Figuur 13. Percentage oudere huishoudens (65-plus) per provincie, 2005 en 2025

2005
2025

(Amsterdam en Utrecht) of universiteitssteden (Leiden, Wageningen, Groningen). De groeikernen scoren laag omdat ze veel gezinnen met kinderen hebben aangetrokken. Ook Urk heeft een laag percentage; met wederom als verklaring het grote aantal gezinnen met kinderen. De grote en/of universiteitssteden komen laag uit de bus omdat hier veel studenten en starters op de arbeidsmarkt wonen. Bij ouderen zijn deze gemeenten niet zo in trek.

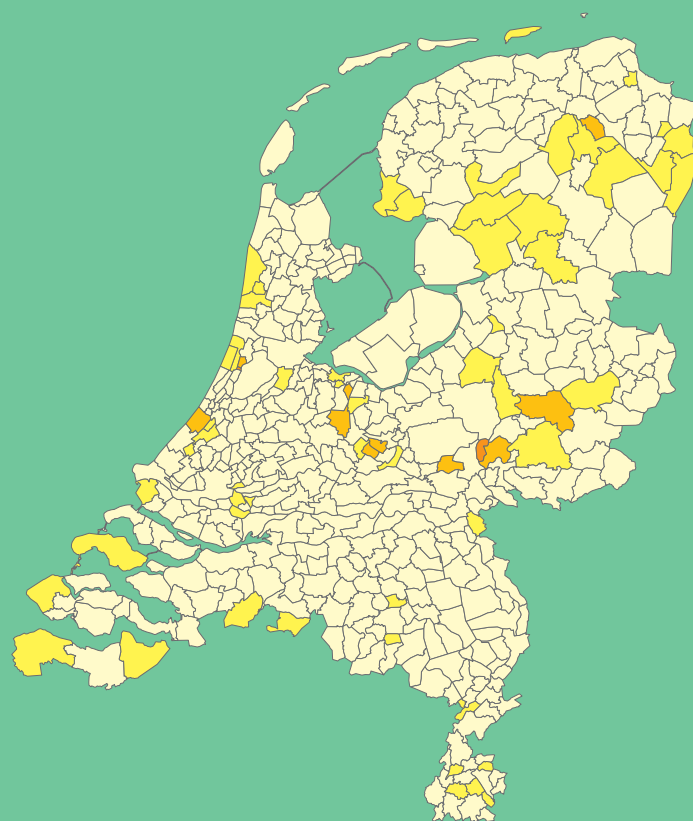
Gemeenten in 2025

Het kaartbeeld van 2025 (kaart 14) lijkt bijna compleet anders: vrijwel alle gemeenten zijn vergeleken met 2005 enkele kleurtinten opgeschoven. Enkel de grotere gemeenten en verschillende groeikernen zijn hieraan 'ontsnapt', en laten nog steeds een aandeel oudere huishoudens van minder dan 24 procent zien. In deze categorie zitten nu nog maar 25 gemeenten, tegen zo'n 400 (van de circa 470 gemeenten) in 2005.

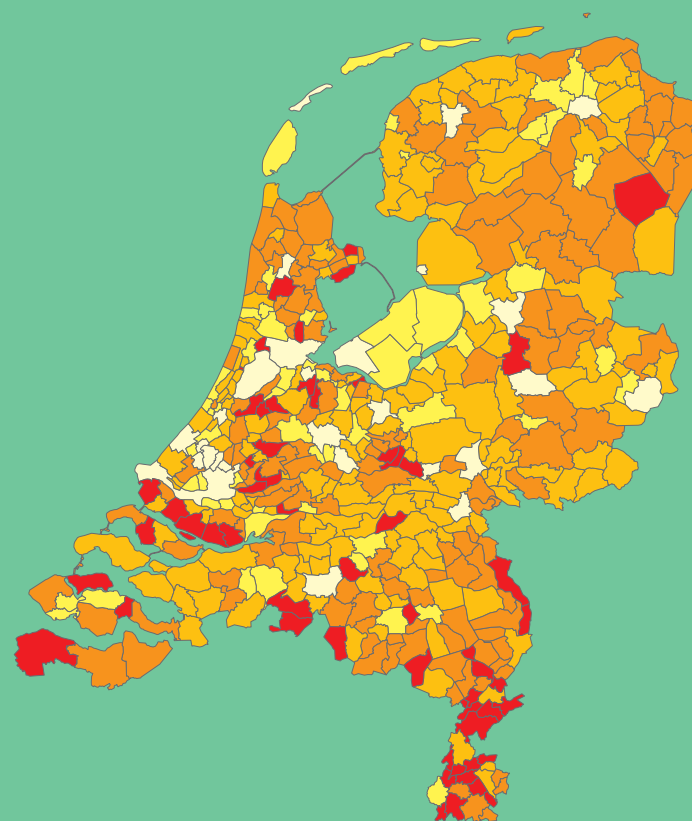
In Amsterdam, Groningen en Utrecht blijft het aandeel nog beneden de 20 procent. Dit geldt eveneens voor Urk. De voortdurende stroom van jongeren naar de grote stad en de suburbanisatie veroorzaakt door jonge gezinnen, hebben daar een neerwaarts effect op het percentage ouderen. Alle gemeenten van Flevoland tellen nog steeds relatief weinig oudere huishoudens.

Vrijwel geheel Drenthe, zuidelijk Limburg, zuidelijk Zeeland, het platteland van Friesland en Groningen, stukken van Gelderland en Overijssel, het noorden van Noord-Holland en het Groene Hart tellen relatief meer oudere huishoudens dan doorsnee.

Kaart 13. Percentage oudere huishoudens (65-plus)
per gemeente, 2005

Kaart 14. Percentage oudere huishoudens (65-plus)
per gemeente, 2025

Westerse allochtone
huishoudens

Westerse allochtone huishoudens

In 2005 zijn er ongeveer 720.000 westerse allochtone huishoudens. Overigens zou dit aantal rond de 30.000 lager liggen als bij paren niet de herkomst van de vrouw, maar die van de man als uitgangspunt zou zijn gekozen. Dit houdt verband met het feit dat meer westerse allochtone vrouwen met een autochtone man samenleven dan autochtone vrouwen met een westerse allochtone man.

De helft van deze huishoudens behoort tot de eerste generatie. Deze immigranten zijn om diverse redenen naar Nederland gekomen: vanwege arbeidsmigratie en de daarmee samenhangende volgmigratie (vooral uit de Europese Unie, de Verenigde Staten en Japan), huwelijksmigratie (veel Duitsers en Belgen zijn met een Nederlandse partner gehuwd) en studie. Bij de huishoudens die tot de tweede generatie behoren, gaat het voor een groot deel om kinderen van autochtonen die in het verleden met een Belg of Duitser zijn getrouwd.

In de komende twintig jaar zal het aantal westerse allochtone huishoudens met ongeveer 140.000 stijgen, waarmee hun aantal in 2025 uitkomt op 860.000. Dit betekent een stijging van zo'n 20 procent, die de toename van het aantal autochtone huishoudens met slechts 8 procent overtreft. Toch is de toename van het aandeel westerse allochtone huishoudens beperkt: van 10 procent in 2005 naar 11 procent in 2025; dit hangt samen met de sterke toename van het aantal niet-westerse allochtone huishoudens (zie verder).

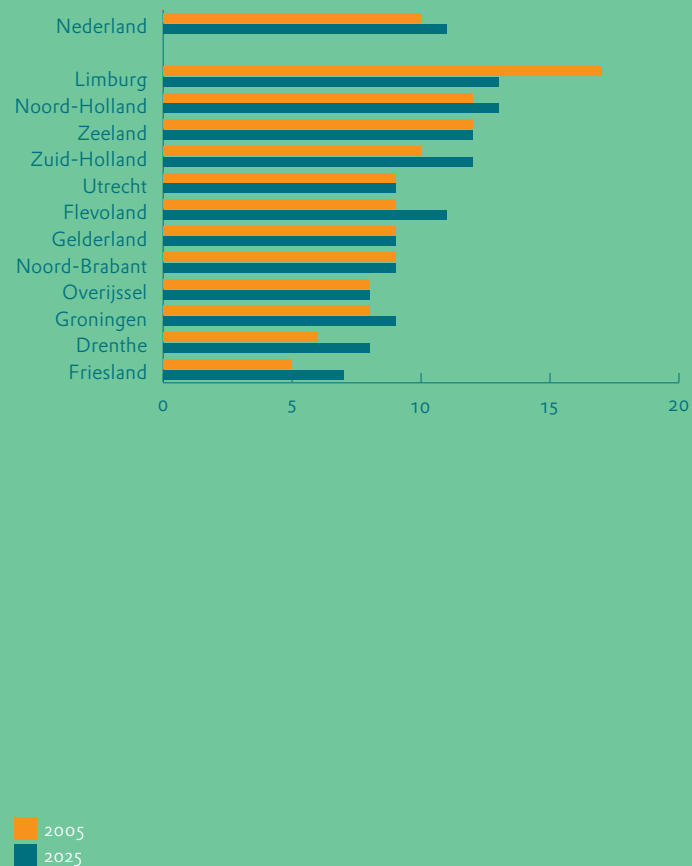
Provincies

In 2005 heeft Limburg veruit het hoogste aandeel westerse allochtone huishoudens, met 17 procent (figuur 14). Ook de grensprovincie Zeeland scoort hoog. In beide provincies houdt de hoge score mede verband met het grote aantal paren met een partner uit België of Duitsland. Ook Noord-Holland en in mindere mate Zuid-Holland tellen verhoudingsgewijs veel westerse allochtone huishoudens, maar in dit geval hangt dit samen met arbeidsmigratie: zij vestigen zich in regio's met veel werkgelegenheid. Friesland en Drenthe zijn juist provincies met een laag aandeel westerse allochtone huishoudens.

Dit beeld zal de komende twee decennia enigszins veranderen. In Limburg zal het aandeel fors dalen en op gelijke voet komen met Noord-Holland. Vroeger waren de huizenprijzen in Limburg substantieel lager dan in het aangrenzende deel van Duitsland en België en dit lokte de komst van huishoudens uit deze twee landen uit. Tegenwoordig is de situatie omgekeerd, wat heeft geleid tot een aanzienlijke verhuisstroom in omgekeerde richting (Harmen 2006). In de prognose is verondersteld dat deze trend nog enige tijd zal aanhouden, en dat veel Duitse en Belgische huishoudens zullen terugkeren.

In de meeste andere provincies zal het percentage westerse allochtone huishoudens juist gaan stijgen. Verwacht wordt dat Nederland met het opleven van de economie meer arbeidsmigranten zal aantrekken, waarbij ook de uitbreiding van de Europese Unie met landen uit het voormalige Oost-Europa een rol speelt (Alders 2005b). De welvaart ligt in deze landen beduidend lager dan in Nederland en met het wegvallen van barrières om hier te komen werken, zal dit leiden tot een aanzienlijke stroom in de richting van het economische hart van Nederland. Vooral Zuid- en Noord-Holland zullen het aandeel westerse allochtone huishoudens zien stijgen.

Figuur 14. Percentage westerse allochtone huishoudens per provincie, 2005 en 2025

Gemeenten in 2005

In 2005 hebben de meeste grensgemeenten een hoog aandeel westerse allochtone huishoudens (kaart 15). Dit geldt in het bijzonder voor Limburg en Zeeland; in de grensgemeenten van Noord-Brabant, Gelderland, Overijssel en Groningen is het aandeel weliswaar bovengemiddeld, maar minder geprononceerd. De gemeente Vaals is een duidelijke uitschieter naar boven, met bijna de helft (in meerderheid van Duitse afkomst) van het totale aantal huishoudens. De nummer twee op de lijst van koplopers is Kerkrade, met een score van ongeveer 30 procent. Op de derde plaats, met rond een kwart, prijkt het Brabantse Baarle-Nassau; de hoge positie hangt waarschijnlijk samen met de aangrenzende, Belgische exclave Baarle-Hertog.

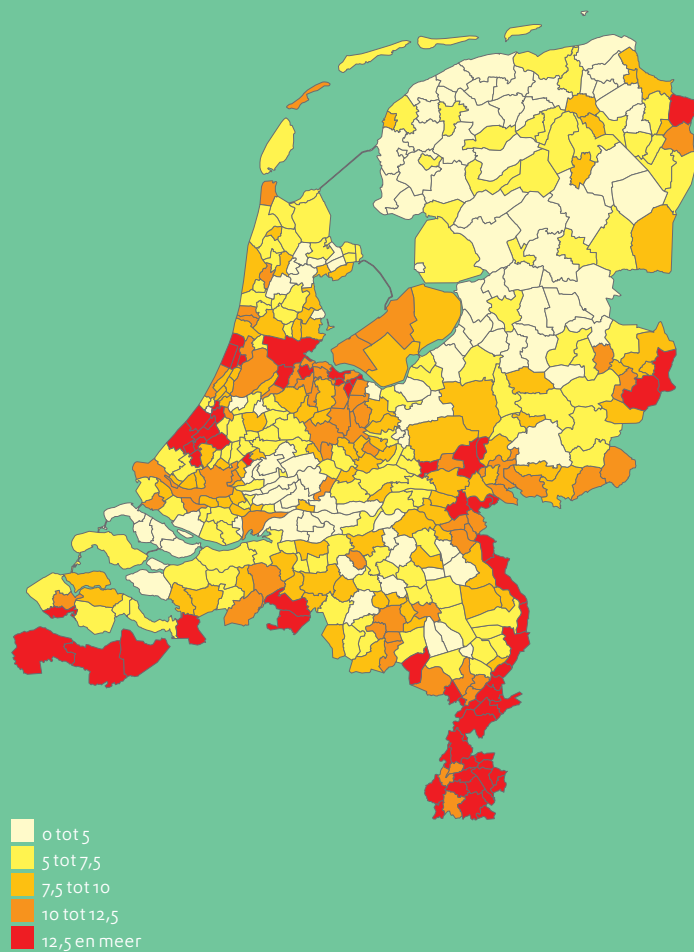
Ook in de Randstad wonen in 2005 veel westerse allochtone huishoudens, aangetrokken door de aanwezigheid van opleidingsinstituten en passende werkgelegenheid. Diverse gemeenten in de nabijheid van de grote steden scoren hoog, zoals Wassenaar en Amstelveen met een aandeel van ongeveer 20 procent. Deze gemeenten, die bekendstaan om hun dure woningen, zijn aantrekkelijk voor de (top)managers van internationale bedrijven. Bij de grote gemeenten komt Amsterdam op de eerste plaats, op korte afstand gevolgd door Den Haag en pas dan, op ruime afstand, Rotterdam.

Gemeenten in 2025

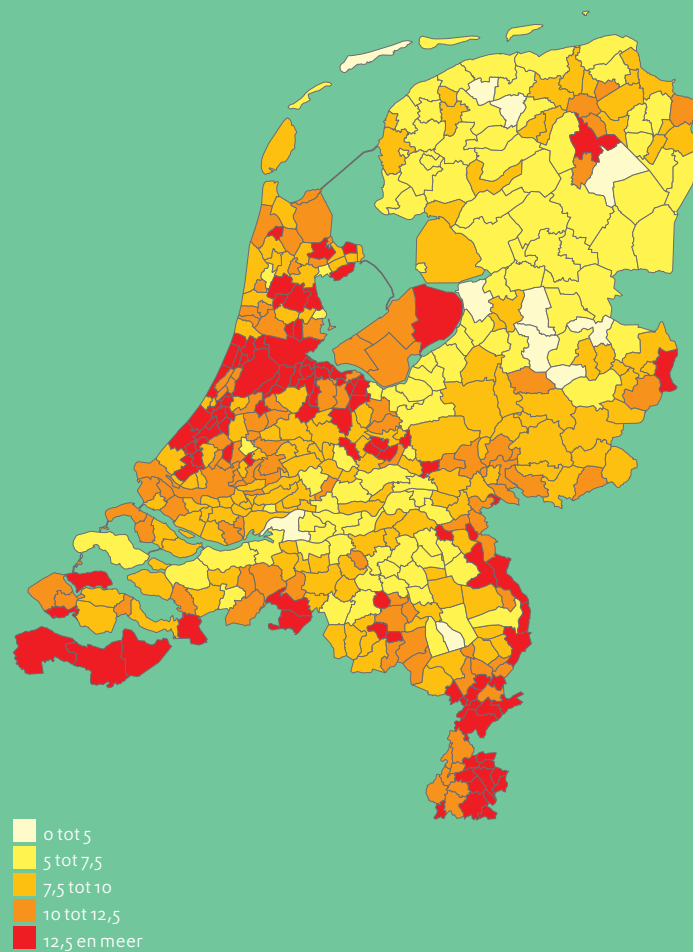
Terwijl het landelijk percentage amper zal veranderen, is het kaartbeeld in 2025 wel zichtbaar anders (kaart 16). Vooral in de Randstad zullen zich steeds meer westerse allochtone huishoudens vestigen. In het bijzonder in de gemeenten rondom Amsterdam en Den Haag gaan de percentages stijgen; voor Rotterdam is dit veel minder het geval. Ook in de gemeente Den Haag zelf wordt een sterke stijging verwacht: van 14 procent in 2005 naar 21 procent in 2025. Den Haag wordt steeds aantrekkelijker voor internationale organisaties en multinationals. Voor Amsterdam wordt daarentegen een geringe stijging voorspeld, waardoor deze gemeente relatief minder westerse allochtone huishoudens zal gaan tellen dan Den Haag.

Hoewel de randgemeenten van Limburg en Zeeland ook in de toekomst relatief veel westerse allochtone huishoudens zullen herbergen, zal het percentage in sommige gemeenten flink dalen. Zo wordt voor Vaals een daling verwacht van 50 naar ongeveer 30 procent, samenhangend met een dalende populariteit onder (vooral Duitse) immigranten. Vaals behoudt in 2025 nog wel de hoogste score, maar vlak daarna komen dan Wassenaar en Bloemendaal.

Kaart 15. Percentage westerse allochtone huishoudens per gemeente, 2005

Kaart 16. Percentage westerse allochtone huishoudens per gemeente, 2025

Niet-westerse allochtone
huishoudens

Niet-westerse allochtone huishoudens

In 2005 zijn er ongeveer 660.000 huishoudens van niet-westerse allochtone herkomst. Van de afzonderlijke herkomstgroeperingen zijn de Surinamers getalsmatig het sterkst vertegenwoordigd, met bijna 150.000 huishoudens, gevolgd door Turken met rond de 120.000. Als wordt gekeken naar de omvang van de bevolkingsgroepen, dan zijn er juist meer Turken (360.000) dan Surinamers (330.000). De verklaring hiervoor is dat de Turkse huishoudens gemiddeld groter zijn dan de Surinaamse. Dit hangt onder andere samen met de hoge vruchtbaarheid van Turkse vrouwen (ongeveer 2,3 kinderen per vrouw), terwijl die van Surinaamse vrouwen vrijwel gelijk is aan die van autochtone vrouwen (circa 1,7 kinderen per vrouw). Naast deze twee grootste groepen zijn er ongeveer 100.000 Marokkaanse, bijna 60.000 Antilliaanse en Arubaanse, en bijna 250.000 overige niet-westerse allochtone huishoudens.

De motieven voor de komst van de eerste generatie naar Nederland lopen uiteen. De immigratie uit Turkije en Marokko hangt grotendeels samen met gezinshereniging en -vorming. Surinamers hebben zich samenhangend met de onafhankelijkheid van Suriname vooral in de jaren zeventig in Nederland gevestigd. Uit China komen veel studenten. Vooral rond de eeuwwisseling zijn er ook veel asielzoekers gekomen.

Het aantal niet-westerse allochtone huishoudens zal de komende twintig jaar met de helft stijgen, naar bijna 1 miljoen in 2025. Deze toename is veel sterker dan de groei van de niet-westerse allochtone bevolking, die op ongeveer 30 procent uitkomt. Dit betekent een huishoudensverdunning, mede als gevolg van een (volgens de nationale allochtonenprognose van het CBS) veronderstelde daling van de vruchtbaarheid in de toekomst.

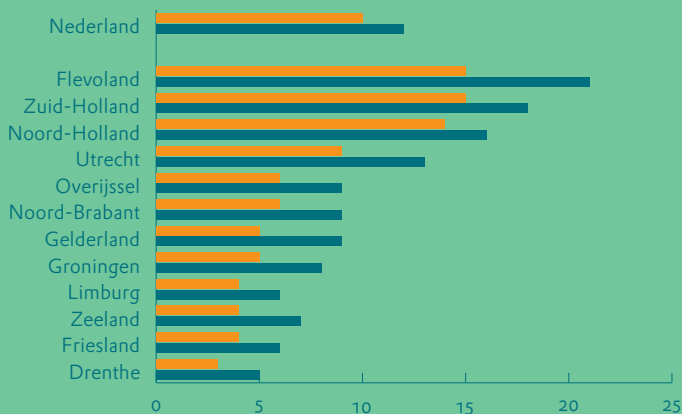
Een klein deel van de niet-westerse allochtone huishoudens behoort tot de tweede generatie, namelijk 15 procent. Dit lage aandeel hangt samen met de nog relatief korte verblijfsduur van de eerste generatie en daarmee met de nog relatief jonge tweede generatie. In de toekomst zal de huishoudensvorming onder de tweede generatie pas echt op gang komen. Mede hierdoor stijgt het aandeel huishoudens van de tweede generatie naar 35 procent in 2025.

Provincies

Niet-westerse allochtone huishoudens worden vooral in de westelijke provincies aangetroffen (figuur 15). In 2005 hebben Zuid-Holland en Flevoland het hoogste aandeel en staat Noord-Holland op de derde plaats.

De toename van het aantal niet-westerse allochtonen leidt in de komende twintig jaar tot een vrij gelijkmatige toename van het aandeel huishoudens in de verschillende provincies van 2 á 3 procentpunten. Alleen Flevoland springt eruit: daar stijgt het aandeel niet-westerse allochtone huishoudens van 15 naar 21 procent. Flevoland wordt daarmee de provincie met het hoogste aandeel.

Figuur 15. Percentage niet-westerse allochtone huishoudens per provincie, 2005 en 2025

2005
2025

Gemeenten in 2005

Kaart 17 laat duidelijk zien dat niet-westerse allochtone huishoudens in 2005 vooral in de Randstad zijn geconcentreerd, in het bijzonder in de grote steden. Ook buiten de Randstad zijn het vooral de grote gemeenten waar dit aandeel hoog is. Amsterdam telt in 2005 het hoogste aantal niet-westerse allochtone huishoudens, met rond de 110.000. In Rotterdam ligt het aantal (90.000) beduidend lager, terwijl het in Den Haag om ongeveer 65.000 en in Utrecht om circa 20.000 huishoudens gaat. Uitgedrukt als aandeel van het totale aantal huishoudens bezet Rotterdam echter de eerste plaats, met bijna 30 procent, op korte afstand gevolgd door Den Haag en Amsterdam (beide met 27 procent). Almere telt in 2005 ruim 15.000 niet-westerse allochtone huishoudens, wat neerkomt op 22 procent. Andere voorbeelden van gemeenten met een verhoudingsgewijs sterke vertegenwoordiging van deze huishoudens zijn buurgemeenten van de grote gemeenten, zoals Diemen en Schiedam (beide met ongeveer 20 procent).

Ook in diverse groeikernen rond de grote steden wonen relatief veel niet-westerse allochtone huishoudens. Dit hangt deels samen met suburbanisatie, een verschijnsel dat niet langer alleen voorkomt onder autochtonen, maar de laatste jaren ook nadrukkelijk onder (niet-westerse) allochtone huishoudens. Dit is duidelijk zichtbaar in de relatief hoge percentages niet-westerse allochtone huishoudens in verschillende groeikernen, zoals Almere, Lelystad, Capelle aan den IJssel en Zoetermeer.

In grote delen van Nederland komen niet-westerse huishoudens in 2005 evenwel nog vrijwel niet voor: in ongeveer een op de drie gemeenten ligt het percentage beneden de 2. Vrijwel zonder uitzondering gaat het hierbij om plattelandsgemeenten (zonder een grote stedelijke kern). Veel niet-westerse allochtonen hebben bij vestiging in Nederland een voorkeur voor grote stedelijke kernen. Dit houdt verband met de aanwezige netwerken (van herkomstgenoten die zich in een bepaalde stad hebben gevestigd, zoals Somaliërs in Tilburg) en met de economische situatie (de mogelijkheid een passende baan te vinden). En hoewel veel asielzoekers bij hun komst in Nederland in asielzoekerscentra terecht zijn gekomen (die veelal in kleinere gemeenten buiten de Randstad waren gelegen), heeft dit in zulke gemeenten niet geleid tot hoge percentages niet-westerse allochtone huishoudens. Veel asielzoekers die een verblijfsstatus kregen, zijn namelijk vervolgens naar een grote stad vertrokken.

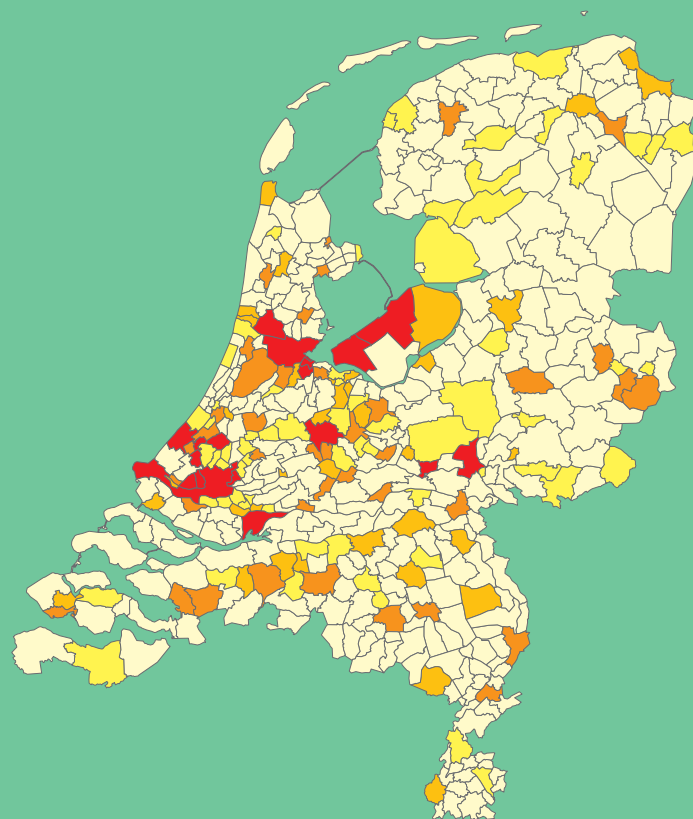
Gemeenten in 2025

In 2025 zullen er grote regionale veranderingen zijn opgetreden ten opzichte van de situatie in 2005 (kaart 18). Op kaart 17 zijn vooral geïsoleerde kernen met een hoog percentage niet-westerse allochtone huishoudens zichtbaar, maar door suburbanisatie zullen kernen met een hoog percentage zich in twintig jaar tijd gaan uitbreiden over de aangrenzende gemeenten. Zo zullen rond de vier grote gemeenten zones ontstaan met hoge aandelen van dit type huishouden, maar ook Arnhem, Tilburg en Groningen zullen dan een sterke overloop naar de randgemeenten laten zien.

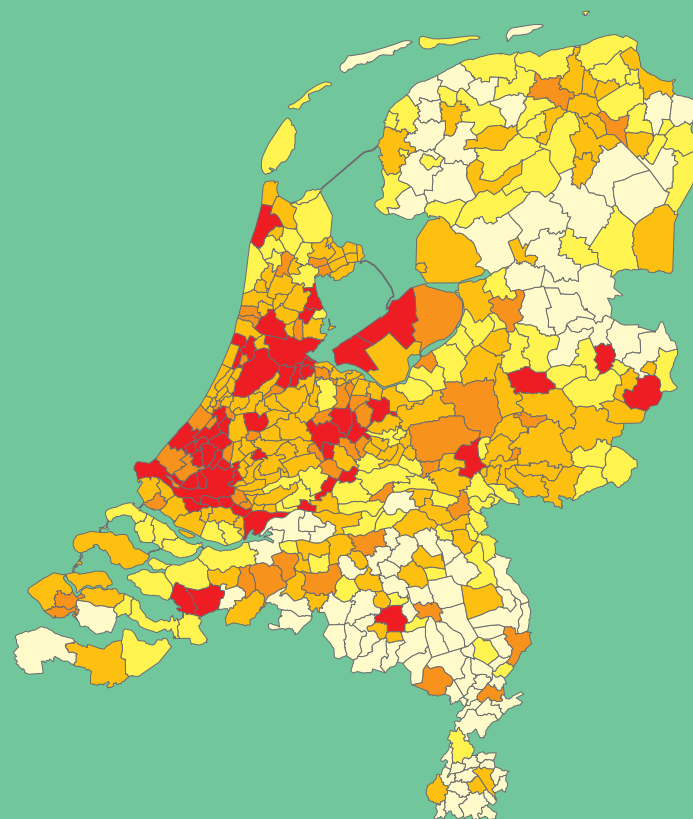
In 2025 is het verschil tussen de drie gemeenten met de hoogste percentages en de daaropvolgende gemeenten veel kleiner geworden. Almere is dan van de vierde plaats in 2005 opgeschoven naar de tweede plaats, vlak achter Rotterdam. In beide gemeenten ligt het aandeel naar verwachting dan op 27 procent. Den Haag blijft op de derde plaats staan, maar daarna komen Diemen en Schiedam en pas daarna Amsterdam (de aandelen liggen tussen de 24 en 27 procent). Zowel in 2005 als 2025 heeft Amsterdam het hoogste aantal niet-westerse allochtone huishoudens, met 120.000 in 2025, wat een toename van 10.000 huishoudens betekent.

De stijging met 5 procentpunten in Almere houdt een verdubbeling in van het aantal niet-westerse allochtone huishoudens: van 15.000 naar 30.000. Ook in Zaanstad zal dit aantal huishoudens verdubbelen (van 8.000 naar 16.000).

Kaart 17. Percentage niet-westerse allochtone huishoudens per gemeente, 2005

Kaart 18. Percentage niet-westerse allochtone huishoudens per gemeente, 2025

Profiel van de vier grote gemeenten

Profiel van de vier grote gemeenten

Bij de beschrijving van de huidige situatie en de toekomstige trends in huishoudensontwikkelingen, nemen de vier grote gemeenten vaak een bijzondere plaats in: ze scoren juist veel hoger of veel lager dan doorsnee in Nederland. Hierna worden de vier grote steden in kort bestek onder de loep genomen. In hoeverre verschillen ze onderling en in hoeverre verschillen de grote gemeenten van de rest van Nederland?

Amsterdam telt in 2005, met ongeveer 400.000, het hoogste aantal huishoudens (figuur 16). Het aantal huishoudens is in Rotterdam flink kleiner, met rond de 300.000. Den Haag volgt met ongeveer 240.000 en Utrecht sluit de rij met circa 140.000 huishoudens. Voor alle vier de gemeenten wordt in de toekomst een toename van het aantal huishoudens verwacht. In Amsterdam is de verwachte toename van 90.000 huishoudens circa tweemaal zo hoog als in de overige drie grote steden.

Figuur 16. Aantal huishoudens in de vier grote gemeenten, 2005 en 2025

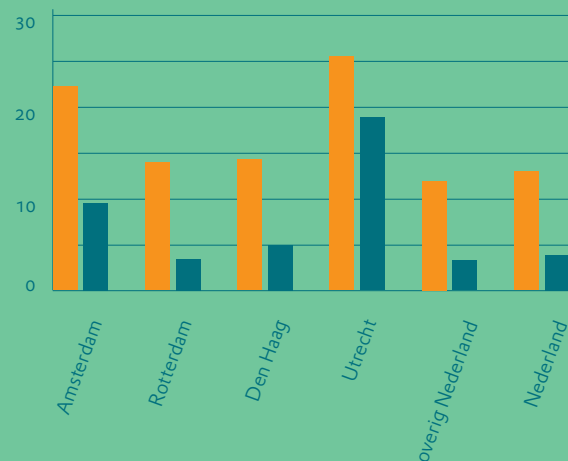

Huishoudenstoename en bevolkingsgroei

In de komende twintig jaar zal de bevolking van Nederland volgens de CBS bevolkingsprognose met 4 procent toenemen. In de regionale prognose wordt verwacht dat de bevolking van Amsterdam en Utrecht wat sterker zal groeien dan landelijk, terwijl die van Rotterdam en Den Haag gelijk zal opgaan met de landelijke trend (figuur 17). In Amsterdam en Utrecht zullen grootschalige nieuwbouwlocaties als IJburg en Leidsche Rijn een belangrijke impuls geven aan de groei. In Den Haag en Rotterdam is dit minder het geval, omdat grote nieuwbouwlocaties als Ypenburg, Wateringse Veld, Leischenveen, Nesselande, Carnisselände/Portland inmiddels hun voltooiing naderen.

Voor alle vier gemeenten geldt dat de huishoudenstoename de bevolkingsgroei zal overtreffen. Wederom lopen Rotterdam en Den Haag in pas met de landelijke toename en komen Amsterdam en Utrecht hier bovenuit.

Figuur 17. Procentuele huishoudenstoename en bevolkingsgroei in de vier grote gemeenten en overig Nederland, tussen 2005 en 2025

■ Huishoudenstoename
■ Bevolkingsgroei

Alleenstaanden

Grote steden oefenen vanouds een grote aantrekkingskracht uit op jongeren. Bij aankomst zijn ze meestal nog alleenstaand; in de stad doen ze vaak hun eerste ervaringen op met relaties. Zo rond de dertig heeft het merendeel een vaste partner gevonden en ontstaat er vaak een kinderwens of zijn er inmiddels al kinderen, en verlaten ze veelal de grote stad, onder andere vanwege een gebrek aan geschikte (eengezins)woningen. Ze verhuizen vaak naar nabijgelegen groeikernen, waar ze een huis met een tuin kunnen betrekken, in een groene woonomgeving die meer op gezinnen met kinderen lijkt ingespeeld. Deze ontwikkelingen versterken het contrast tussen de (grote) stad en het platteland. Het percentage alleenstaanden is in de vier grote gemeenten dan ook beduidend hoger dan in overig Nederland (figuur 18).

Amsterdam heeft hierbij het hoogste percentage alleenstaanden, gevolgd door Utrecht. Deze twee gemeenten zijn voor jongeren net wat aantrekkelijker dan Den Haag (geen universiteitsstad) en Rotterdam (dat mede door de haven meer een 'arbeidersstad' is dan bijvoorbeeld Amsterdam).

In de toekomst zal het percentage alleenstaanden landelijk nog beduidend stijgen. In de vier grote gemeenten is de stijging wat minder sterk. Landelijk hangt de toename samen met de vergrijzing: er komen meer oudere huishoudens en meer ouderen die na het verlies van hun partner weer alleenstaand worden. In de grote gemeenten wonen relatief minder ouderen: het hoge percentage alleenstaanden hangt daar vooral samen met de oververteenwoordiging van jongeren. Ook in de toekomst zullen er veel jongeren in de grote steden zijn, maar binnen deze groep valt geen sterke stijging van het aantal alleenstaanden te verwachten. Wel zullen er in de toekomst wat meer alleenstaanden zijn als gevolg van relatieontbindingen en toch ook de vergrijzing.

Figuur 18. Percentage alleenstaanden in de vier grote gemeenten en overig Nederland, 2005 en 2025

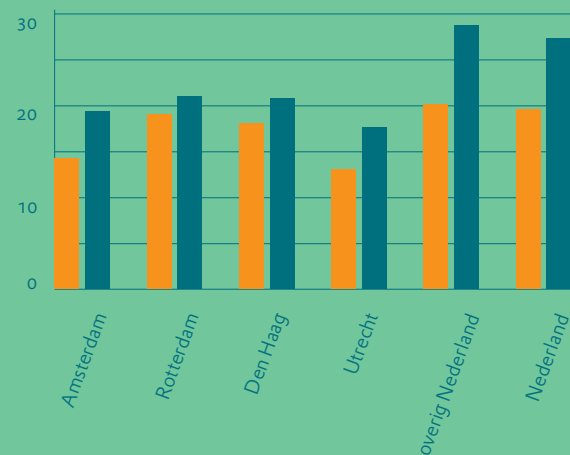

Oudere huishoudens(65-plus)

De grote gemeenten tellen eveneens van oudsher relatief weinig oudere huishoudens. Veel jongeren trekken weliswaar naar de grote stad, maar verlaten deze ook vaak weer na verloop van tijd. Hierdoor is de instroom in de leeftijdsklasse van 65-plus vanuit de lagere leeftijden maar beperkt. Bovendien zijn er maar weinig ouderen die naar een grote stad verhuizen. Veel ouderen die noodgedwongen naar een verpleeg- of verzorgingshuis moeten verhuizen, zoeken een plek in de nabije omgeving. Ook willen veel ouderen het liefst dicht bij de kinderen en kleinkinderen wonen, die vaak in de groeikernen zijn gevestigd. Mogelijk ervaren veel ouderen de grote stad als anoniem en onveilig. Al deze factoren verklaren waarom er in de vier grote gemeenten betrekkelijk weinig ouderen woonachtig zijn: in 2005 is het aandeel oudere huishoudens er (veel) lager dan landelijk (figuur 19). Utrecht en Amsterdam spannen hierbij de kroon.

Hoewel de vergrijzing in de grote steden in de toekomst zal toenemen, zal de stijging van het percentage oudere huishoudens veel geringer zijn dan landelijk. Ook in 2025 is Utrecht de gemeente met het laagste aandeel oudere huishoudens, met een verschil met Nederland van rond de 10 procentpunten.

Figuur 19. Percentage oudere huishoudens (65-plus) in de vier grote gemeenten en overig Nederland, 2005 en 2025

Niet-westerse allochtone huishoudens

De vier grote steden wijken zeer sterk af van de rest van Nederland als het gaat om het percentage niet-westerse allochtone huishoudens. Van oudsher trekken de grote steden veel immigranten aan, vooral uit niet-westerse landen. De ruime beschikbaarheid van banen (voor lager geschoolde arbeiders) is hierbij al decennialang een belangrijk migratiemotief. Dit heeft geleid tot concentraties van niet-westerse allochtone groepen, wat op zijn beurt weer aantrekkingskracht uitoefent op nieuwe immigranten; de al gevestigde immigranten kunnen de nieuwkomers helpen bij de zoektocht naar huisvesting en een baan. Bovendien zijn er vaak voorzie-ningen voor specifieke immigrantengroepen (zoals moskeeën). Al met al is er in 2005 een fors verschil in het percentage niet-westerse allochtone huishoudens in de grote steden en de rest van Nederland (figuur 20). Opmerkelijk is hierbij het verschil tussen Utrecht en de drie overige steden; in Utrecht is het aandeel ongeveer de helft kleiner.

Het aandeel niet-westerse allochtone huishoudens in Nederland zal tussen 2005 en 2025 met 4 procentpunten toenemen. Opvallend genoeg zal het percentage in de vier grote gemeenten niet tóe- maar juist áfnemen. De verklaring hiervoor is dat ook veel niet-westerse allochtone huishoudens, net als autochtonen, naar de randgemeenten zullen verhuizen. Deze uitstroom zal net wat groter zijn dan de instroom vanuit het buitenland; in de prognose wordt verwacht dat er in de toekomst veel minder niet-westerse immigranten naar Nederland zullen komen dan in het verleden het geval was. Veel gevestigde immigranten (zullen) klimmen op de maatschappelijke ladder en het kunnen bekostigen om buiten de grote stad een (koop)woning te betrekken. Deze ontwikkeling is nu al duidelijk zichtbaar in het vertrek van Surinamers naar Almere. In de prognose wordt verwacht dat dit voor steeds meer (groepen) allochtonen het geval zal zijn.

Figuur 20. Percentage niet-westerse allochtone huishoudens in de vier grote gemeenten en overig Nederland, 2005 en 2025

Achtergronden
bij de regionale
huishoudensprognose

Achtergronden bij de regionale huishoudensprognose

In deze publicatie is ingegaan op de resultaten van de regionale huishoudensprognose. Hierbij moet evenwel worden bedacht dat elke prognose met onzekerheid is omkleed. Die onzekerheid hangt in dit geval voor een belangrijk deel samen met het overheidsbeleid ten aanzien van de woningbouw. In deze slotparagraaf wordt dit kort toegelicht. Om de uitkomsten beter te kunnen duiden, worden hier bovendien de veronderstellingen van de prognose beknopt beschreven.

Onzekerheid en de rol van beleid

Met prognoses wordt beoogd een beschrijving te geven van toekomstige ontwikkelingen die op basis van huidige inzichten het meest waarschijnlijk worden geacht. Hoewel wordt geprobeerd de meest waarschijnlijke toekomst te beschrijven, zijn prognoses uiteraard met onzekerheid omgeven. In het algemeen wordt die onzekerheid groter naarmate de periode waarover de voorspelling zich uitstrekt langer wordt. Om deze reden neemt de breedte van de zogenaamde prognose-intervallen toe met het toenemen van de tijdshorizon. Deze intervallen geven – met een bepaalde waarschijnlijkheid – het gebied aan waarbinnen de realisatie zich in de toekomst zal bevinden. In scenario's wordt een andere methode gebruikt om de onzekerheid in beeld te brengen. Hierin worden alternatieve toekomstbeelden geschetst. Scenario's hebben meestal een duidelijk inhoudelijke insteek ('ze vertellen een verhaal'), waarbij trendbreuken vaak een belangrijke rol spelen. In de nationale huishoudensprognose van het CBS wordt de onzekerheid weergegeven met behulp van prognose-intervallen. Zo wordt in die prognose (van 2005) voor 2025 verondersteld dat er iets meer dan 8 miljoen huishoudens zullen zijn, terwijl het zogenoemde 67 procentinterval loopt van bijna 7,5 naar bijna 8,5 miljoen huishoudens (en het

95 procentinterval van 7,1 miljoen naar 9 miljoen). In de scenario's voor huishoudensontwikkelingen van de vier planbureaus, het CBS en ABF-Research (Hilderink e.a. 2005) worden in het 'laagste' scenario (*regional communities*) in 2025 7,4 miljoen huishoudens verwacht en in het 'hoogste' scenario (*global economy*) 9 miljoen. Dit geeft aan dat de onzekerheid over de uitkomsten voor een periode van twintig jaar aanzienlijk is.

Bij regionale prognoses wordt vaak verondersteld dat de onzekerheid toeneemt naarmate het regionale niveau lager wordt. Voorspellingen op landelijk niveau worden bijvoorbeeld robuuster geacht dan die op gemeentelijk niveau. Mede om deze reden wordt met regionale prognoses vaak minder ver in de tijd vooruitgekeken dan met nationale prognoses.

Hoewel in het algemeen geldt dat het met het toenemen van het geografische detail (en het afnemen van de populatieomvang) moeilijker wordt de toekomst te voorspellen (mede omdat toevalsfluctuaties een grotere rol spelen), geldt dit niet noodzakelijkerwijs voor elke specifieke regio. Dit houdt mede verband met de effecten van bestaande woningbouwplannen. Zo is de sterke groei van Almere direct gekoppeld aan de omvangrijke woningbouw in de afgelopen decennia. In het geval van een krappe woningmarkt kan worden gesteld dat wanneer (harde) woningbouwplannen worden uitgevoerd, de ontwikkeling van het aantal huishoudens vrij nauwkeurig valt te voorspellen. Dit betekent dat op laag regionaal niveau (in het bijzonder dat van gemeenten) de uitkomsten van prognoses sterk in verband staan met de (voorgenomen) woningbouw en in breder verband met het ruimtelijke ordeningsbeleid. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de veronderstellingen over de woningbouw de uitkomsten van de regionale prognose sterk beïnvloeden. In feite wordt in de regionale prognose een inschatting gemaakt van het toekomstige woningbouwbeleid.

De rijksoverheid streeft naar een goed functioneren van de woningmarkt. De vraag naar (bepaalde typen) woningen wordt vooral bepaald door demografische ontwikkelingen (zoals de vergrijzing) en sociaalculturele ontwikkelingen (zoals de individualisering), ontwikkelingen die de overheid weinig kan sturen. Dit ligt anders voor het aanbod van woningen, dat zij met ruimtelijke, bestuurskundige, juridische en fiscale maatregelen tracht te beïnvloeden. Voor de regionale prognose is van speciaal belang in hoeverre de overheid ingrijpt in de omvang van de nieuwbouwproductie, en meer in bijzonder wáár ze de productie stimuleert. Voor de periode 1995-2004 heeft de overheid haar ambities voor de ruimtelijke ordening gepresenteerd in de Vinex-nota. Hierbij zijn er met diverse bestuurlijke partijen convenanten gesloten, met afspraken over uitbreiding van de woningvoorraad en bundeling van de verstedelijking in 26 Vinex-gebieden.

Ter regulering van de woningbouwproductie heeft de rijksoverheid voor de periode 2005-2009 opnieuw convenanten gesloten, waarbij de productie wordt geconcentreerd in twintig stedelijke regio's. Ook voor de rest van Nederland is het aantal te bouwen woningen bepaald. In totaal gaat het om circa 360.000 te bouwen woningen in de stedelijke regio's en 85.000 in de rest van Nederland. Deze convenanten spelen een belangrijke rol in de huidige regionale prognose. Hierbij dient wel te worden vermeld dat ze wat zijn aangepast om recht te doen aan diverse discrepanties, zoals de woningbouwproductie in de afgelopen jaren en recent uitgegeven woningbouwvergunningen. Bovendien is op nationaal niveau de (netto)productie consistent gemaakt met de jaarlijkse toename van het aantal huishoudens volgens de nationale huishoudensprognose. Ook zijn ze nader gedetailleerd op het niveau van de gemeenten (die deel uitmaken

van de stedelijke regio's). Aangezien de regionale prognose tot 2025 loopt, is het nodig veronderstellingen op te stellen over de woningbouw in de jaren na afloop van de convenantsperiode. Hierbij is de jaarlijkse toename van het aantal huishoudens volgens de nationale huishoudensprognose als uitgangspunt genomen, en hierop is vervolgens de verdeling over de gemeenten toegepast die gold in (het laatste jaar van) de convenantsperiode.

De grote rol van de woningbouwconvenanten in de regionale prognose betekent dat de onzekerheid ervan – naast demografische ontwikkelingen en gedragsveranderingen – ook wordt bepaald door de mate waarin de woningbouwplannen zullen worden gerealiseerd. Wanneer bepaalde gemeenten de planning halen (of zelfs meer bouwen dan verwacht), lokt dit verhuistromen uit vanuit (nabijgelegen) gemeenten waarvoor dit niet geldt. Daarnaast geldt dat er een zekere afhankelijkheid is tussen gemeentelijke (bevolkings- of huishoudens)prognoses en bouwplannen, waardoor de onzekerheid moeilijk valt te bepalen. Gemeenten kunnen veel woningen gaan bouwen omdat de bevolking of het aantal huishoudens volgens de prognose in de toekomst zal toenemen. Dit vergroot de kans dat de prognose achteraf juist blijkt te zijn.

Veronderstellingen

De veronderstellingen van de regionale huishoudensprognose hangen voor een groot deel samen met die van de nationale huishoudensprognose van het CBS die begin 2005 is gepubliceerd (de regionale huishoudensprognose is hiermee immers consistent).

In de nationale (en regionale) prognose staan de ontwikkelingen sterk in het teken van de voortschrijdende individualisering en de veranderende samenstelling van de bevolking van

Nederland. Meer mensen gaan enige tijd zelfstandig wonen voordat ze gaan samenwonen, op middelbare leeftijd worden relaties vaker verbroken en ouderen blijven langer zelfstandig wonen. Daarnaast speelt de toename van de niet-westerse allochtonen een belangrijke rol, aangezien zij in demografisch opzicht een ander gedrag vertonen dan autochtonen.

De (kwalitatieve) veronderstellingen in de nationale en regionale huishoudensprognose verwijzen naar belangrijke processen in de levensloop. De veronderstellingen van de nationale prognose worden echter gekwantificeerd aan de hand van leeftijdsprofielen van aandelen personen in de verschillende huishoudensposities. In de regionale huishoudensprognose is eenzelfde aanpak gevolgd; bovendien bevat deze prognose ook een differentiatie naar herkomstgroepering. Dit betekent in de praktijk dat de nationale leeftijdsprofielen nader zijn gedetailleerd naar regio (gemeenten) en herkomstgroepering.

In de nationale huishoudensprognose is verondersteld dat de (gemiddelde) leeftijd bij het uit huis gaan van kinderen in de komende jaren niet zal wijzigen (Harmsen & Nicolaas 2005). Ook in de afgelopen jaren is deze vrijwel gelijk gebleven. Ook het aandeel kinderen dat na het vertrek alleen gaat wonen zal vrijwel niet veranderen. Toch zal het aandeel jongeren dat alleen woont iets stijgen. Dit houdt verband met een toename van het aantal ongehuwde stellen (die een grotere kans op relatieontbinding hebben dan gehuwden). Hierdoor zijn er steeds meer mensen die op enig moment tussen twee relaties in zitten en dan alleen wonen. Dit geldt niet alleen op jonge leeftijden, maar vooral ook op middelbare leeftijden. Relatieontbindingen (maar nu ook van gehuwde paren en meestal die zonder kinderen) leiden tot een aanzienlijke stijging van het aandeel alleenstaanden op middelbare leeftijden. Dit geldt in het bijzonder voor mannen,

aangezien veel vrouwen na een scheiding een eenouderhuishouden (met een of twee kinderen) vormen.

Niet-westerse allochtonen wonen vaker alleen dan autochtonen (dit geldt overigens sterker voor de eerste generatie dan voor de tweede generatie). De toename van het aantal niet-westerse allochtonen in de toekomst, draagt dan ook bij aan een toename van het aantal alleenstaanden op jonge en middelbare leeftijden.

Ook op hoge leeftijden neemt het aandeel alleenstaanden toe. Dit hangt vooral samen met het langer zelfstandig blijven wonen van verweduwd vrouwen en het minder vaak naar een verzorgings- of verpleeghuis gaan.

Het aandeel paren is grotendeels complementair aan het aandeel alleenstaanden. Omdat er in de toekomst meer relaties zullen worden verbroken, neemt op de meeste leeftijden het aandeel paren af. In samenhang hiermee neemt het aandeel eenouders juist toe. Vooral onder niet-westerse allochtonen en in het bijzonder onder Surinamers en Antillianen valt een hoog aandeel eenoudergezinnen op. Meer relatieontbindingen in combinatie met meer niet-westerse allochtonen leidt ertoe dat het percentage eenouderhuishoudens in de toekomst verder zal stijgen.

Voor de regionale prognose is de kernvraag in hoeverre er in de toekomst (nog) ruimtelijke variatie zal zijn in de aantallen en aandelen huishoudens (onderscheiden naar type, leeftijdsklasse en herkomst). In deze publicatie is naar voren gekomen dat er in 2005 in verschillende opzichten al sterke regionale verschillen zijn. Deze huidige verschillen werken vanzelfsprekend ook in de toekomst nog sterk door. Daarnaast werken diverse puur demografische ontwikkelingen (het ouder worden van de aanwezige bevolking, geboorte en sterfte, immigratie en emigratie, en

verhuizingen tussen gemeenten) in op het toekomstige regionale patroon van huishoudens (in het bijzonder wanneer deze componenten regionaal verschillen). Ten slotte spelen (regionale variaties in) gedragsveranderingen in dit kader een rol. Voor informatie over regionale verschillen in demografische ontwikkelingen en processen in de levensloop wordt verwezen naar drie gezamenlijke publicaties van het RPB en het CBS, namelijk *Achtergronden en veronderstellingen bij het model PEARL* (De Jong e.a. 2005), *Regionale bevolkings- en allochtonenprognose 2005-2025* (Van Duin e.a. 2006) en *Regionale huishoudensdynamiek* (De Jong e.a. 2006).

Aangezien in de laatstgenoemde achtergrondstudie niet is ingegaan op veronderstellingen over processen in de levensloop, worden deze hieronder in kort bestek beschreven. In grote lijnen kunnen regionale verschillen in deze processen zich in drie richtingen ontwikkelen: de variatie kan groter worden (ofwel 'divergentie'), kleiner worden (ofwel 'convergentie') of vrijwel gelijk blijven (ofwel 'stabiliteit'). Bij de diverse levenslooppromessen (zoals het uit huis gaan, gaan samenwonen, uit elkaar gaan en naar een institutie verhuizen) wordt in de regionale prognose verondersteld dat de huidige regionale verschillen ook in de toekomst zullen blijven bestaan. Deze regionale verschillen zijn overigens nader uitgesplitst naar geslacht, leeftijd en herkomstgroepering. Wat betreft de 'regionale ontwikkelingen' geldt dat deze synchroon lopen met de nationale ontwikkelingen. De motivatie voor stabiele regionale verschillen is geënt op de uitkomsten van de analyse van levenslooppromessen in De Jong e.a. (2006). Uit deze analyse bleek dat er weliswaar bij enkele processen, zoals het uit huis gaan van kinderen en het uit elkaar gaan, significante ruimtelijke verschillen zijn, maar ook dat hierin nauwelijks ontwikkelingen in de tijd zichtbaar zijn. Voor de

processen van het gaan samenwonen en het institutioneel gaan wonen vielen er, na correctie voor leeftijdsopbouw-effecten, geen duidelijk interpreteerbare ruimtelijke patronen waar te nemen.

In deze analyse kwam bovendien naar voren dat er niet alleen sprekende verschillen zijn in de levenslooppromessen van autochtonen en (niet-westerse) allochtonen, maar ook binnen de groep niet-westerse allochtonen, zowel uitgesplitst naar herkomstland als naar eerste en tweede generatie. In het algemeen geldt dat de tweede generatie niet-westerse allochtonen wat betreft diverse levenslooppromessen meer op autochtonen lijkt dan de eerste generatie; waarschijnlijk omdat de tweede generatie hier is opgegroeid en meer in contact komt met (het gedrag van) autochtonen. In de regionale prognose is verondersteld dat de levenslooppromessen van zowel de eerste als de tweede generatie allochtonen in de toekomst meer dan nu op die van autochtonen zullen lijken. Deze 'convergentie' in de richting van autochtonen geldt voor de tweede generatie echter sterker dan voor de eerste.

De veronderstellingen van de regionale huishoudensprognose worden als gezegd gekwantificeerd aan de hand van leeftijdsprofielen van aanden personen in verschillende huishoudensposities (te weten alleenstaand, samenwonend, eenouder en overig). De voorgaande veronderstellingen leiden ertoe dat (per herkomstgroepering) de regionale verschillen tussen de leeftijdsprofielen stabiel zijn (ofwel in de tijd niet zullen wijzigen). Daarentegen treden wel veranderingen op in de leeftijdsprofielen per herkomstgroepering (naar generatie). Hierbij zullen de verschillen tussen de leeftijdsprofielen van autochtonen en allochtonen in de tijd afnemen.

Literatuur

- Alders, M. (2005a), 'Allochtonenprognose 2004-2050. Belangrijkste uitkomsten', *Bevolkingstrends* 53 (1): 32-41.
- Alders, M. (2005b), 'Bevolkingsprognose 2004-2050. Veronderstellingen over immigratie', *Bevolkingstrends* 53 (2): 33-38.
- Alders, M. & H. Nicolaas (2005), 'Huishoudensprognose 2004-2050. Belangrijkste uitkomsten', *Bevolkingstrends* 53 (2): 14-18.
- Duin, C. van (2002), 'Hogere zuigelingensterfte in minder welvarende gebieden en onder niet-westerse allochtonen in Nederland', *Maandstatistiek van de Bevolking* 50 (3): 4-6.
- Duin, C. van, A. de Jong & R. Broekman (2006), *Regionale bevolkings- en allochtonenprognose 2005-2025*, Den Haag: RPB/CBS.
- Garssen, J. (2004), 'Tiernermoeders. Recente trends en mogelijke verklaringen', *Bevolkingstrends* 52 (1): 13-22.
- Garssen, J. & C. van Duin (2006), 'Bevolkingsprognose 2006-2050. Belangrijkste uitkomsten', *Bevolkingstrends* 54 (4): 85-92.
- Graaf, A. de (2001), 'Hoe kinderen het gezin ervaren', in: J. Garssen, J. de Beer, P. Cuyvers & A. de Jong (red.), *Samenleven. Nieuwe feiten over relaties en gezinnen*, Voorburg/Heerlen: CBS.
- Graaf, A. de (2005), 'Scheiden. Motieven, verhuisgedrag en aard van de contacten', *Bevolkingstrends* 53 (4): 39-46.
- Harmsen, C. (2006), 'Emigratie van autochtonen naar België', *Bevolkingstrends* 54 (2): 41-44.
- Harmsen, C. & H. Nicolaas (2005), 'Huishoudensprognose 2004-2050. Ontwikkelingen naar huishoudenspositie', *Bevolkingstrends* 53 (2): 28-32.
- Hilderink, H., H. den Otter & A. de Jong (2005), *Scenario's voor huishoudensontwikkelingen in Nederland*, Bilthoven: MNP-RIVM/ABF Research/CBS/CPB/RPB/SCP.
- Jong, A. de (2005), 'Bevolkingsprognose 2004-2050. Maximaal 17 miljoen inwoners', *Bevolkingstrends* 53 (1): 12-18.
- Jong, A. de & A. de Graaf (1999), 'Marriage: from cornerstone to outdated institution?', in: J. Garssen, J. de Beer, L. Hoeksma, K. Prins & R. Verhoef (red.), *Vital events. Past, present and future of the Dutch population*, Statistics Netherlands, Voorburg/Heerlen: CBS.
- Jong, A. de & M. van Huis (2003), 'Huishoudensontwikkelingen bij allochtonen', *Bevolkingstrends* 51 (2): 37-44.
- Jong, A. de & H. Nicolaas (2005), 'Huishoudensprognose 2004-2050. Ontwikkelingen naar burgerlijke staat', *Bevolkingstrends* 53 (2): 19-27.
- Jong, A. de, M. Alders, P. Feijten, P. Visser, I. Deerenberg, M. van Huis & D. Leering (2005), *Achtergronden en veronderstellingen bij het model PEARL. Naar een nieuwe regionale bevolkings- en allochtonenprognose*, Rotterdam/Den Haag: NAI Uitgevers/RPB/CBS.
- Jong, A. de, P. Feijten, C. de Groot, C. Harmsen, M. van Huis & F. Vernooij (2006), *Regionale huishoudensdynamiek. Achtergronden bij de regionale huishoudensprognoses met het model PEARL*, Rotterdam/Den Haag: NAI Uitgevers/RPB/CBS.

Met dank aan

Dorien Manting (RPB)
Maarten Alders (CBS)
Coen van Duin (CBS)

Colofon

Eindredactie

Heleen Ronden (RPB)

Ontwerpen productie

Typography Interiority & Other Serious Matters, Den Haag

Druk

Drukkerij de Maasstad, Rotterdam

ISBN

978 90 78645 02 3